

LAPORAN TAHUNAN 2003

*JABATAN ALAM SEKITAR
NEGERI SABAH*

Disusun & disunting oleh:

Unit Pendidikan Dan Sebaran Maklumat
Bahagian Pembangunan
Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah

Gambar muka depan dan belakang adalah sumbangan WWF-Malaysia

KANDUNGAN

Muka Surat

Senarai Jadual	iii-iv
Senarai Rajah	iv
Kata-kata Aluan Menteri Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar	v
Kata-Kata Aluan Pengarah Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah	vi

1 Organisasi dan Pentadbiran

Hala Tuju Organisasi	1
• Wawasan Jabatan	
• Misi	
• Objektif	
• Strategi	
Mesyuarat Dan Jawatankuasa Yang Dianggotai Pada Tahun 2002	2
Struktur Organisasi	3
Pengurusan Kewangan	4
Pembangunan Sumber Manusia	5

2 Kawalan Pencemaran Alam Sekitar

Tindakan Undang Undang	11
Tawaran Kompaun	11
Tindakan Mahkamah	11
Notis Arahan	12
Kawalan Ke Atas Premis Yang Ditetapkan (Kilang Kelapa Sawit)	13
Premis Yang Ditetapkan (Kilang Kelapa Sawit)	14
Premis Yang Ditetapkan (Kilang Getah Asli)	14
Kawalan Ke Atas Premis Yang Tidak Ditetapkan	15
Pengurusan Buangan Terjadual	17
Kawalan Ke Atas Punca-Punca Bergerak	17

	Kawalan dan Pencegahan Pembakaran Terbuka	18
	Siasatan Aduan Pencemaran	21
3	Penilaian Alam Sekitar	
	Penilaian	22
	Penilaian Kesan Kepada Alam Sekitar (Laporan EIA)	22
	Penguatkuasaan Post-EIA	22
	Penilaian Awal Tapak (PAT)	23
	Kebenaran Bertulis (KB)	25
	Alat Pembakaran Bahanapi (APB) dan Peralatan Kawalan	26
4	Pengawasan Alam Sekitar	
	Pengawasan Kualiti Air Daratan	28
	Pengawasan Kualiti Air Laut (Perairan Pantai dan Pulau-Pulau)	28
	Pengawasan Kualiti Udara	28
5	Pendidikan Alam Sekitar	
	Pendidikan dan Maklumat Alam Sekitar	34
	Ceramah Alam Sekitar	34
	Pameran Alam Sekitar	34
	Kem Kesedaran Alam Sekitar (KeKAS)	34
	Sambutan Minggu Alam Sekitar Malaysia (MASM) 2003	35
	Dialog	36
	Kempen Kitar Semula Bateri Teroakai Telefon Bimbit	36
6	Unit Teknologi Maklumat	
	Fungsi	38
	Program Unit ICT 2003	38

Senarai Jadual

Jadual 1.1	Sabah: Jawatankuasa Dan Mesyuarat Yang Dianggotai Pada Tahun 2003	2
Jadual 1.2	Sabah: Pecahan Jawatan, Bilangan Jawatan dan Pengisian Jawatan Tahun 2003	4
Jadual 1.3	Sabah: Kursus, Seminar Dan Latihan Yang Dihadiri Oleh Kakitangan Pada Tahun 2003	5-10
Jadual 2.1	Status Kompaun di Bawah Peraturan- peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara Bersih) 1978 dan Seksyen 29A AKAS 1974, Bagi Tahun 2003	12
Jadual 2.2	Status Kompaun di Bawah Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual) 1989, Bagi Tahun 2003	12
Jadual 2.3	Sabah: Ringkasan Pelesenan Kilang Kelapa Sawit Yang Diproses Pada Tahun 2003	13
Jadual 2.4	Sabah: Lawatan Penguatkuasaan Premis Ditetapkan (KKS/KG) Tahun 2003	15
Jadual 2.5	Status Aktiviti Penguatkuasaan Tahun 2003 Punca Bukan Yang Ditetapkan (PBYDT) Bagi Bagi Negeri Sabah	16
Jadual 2.6	Sabah: Status Pelesenan Bahan Buangan Terjadual Tahun 2003	17
Jadual 2.7	Sabah: Prestasi Program Kawalan Punca-Punca Bergerak Tahun 2003	18
Jadual 2.8	Sabah: Jumlah 'Hot spots' Yang Diterima Dan Disiasat Tahun 2003	20
Jadual 2.9	Sabah: Status Operasi Mencegah Pembakaran Terbuka Bagi Tahun 2003	20
Jadual 2.10	Sabah: Punca dan Jenis Aduan Pencemaran Alam Sekitar Tahun 2003	21
Jadual 2.11	Sabah: Bilangan Aduan Pencemaran Alam Sekitar Mengikut Daerah, Tahun 2003	21
Jadual 3.1	Sabah: Status Laporan Pematuhan EIA, Tahun 2003	23

Jadual 3.2	Status Permohonan Kebenaran Bertulis Mengikut Daerah Tahun 2003	24
Jadual 3.3	Status Permohonan Alat Pembakaran Bahan Api Tahun 2003	26
Jadual 4.1	Sabah: Senarai Stesen Pengawasan Air Daratan Tahun 2003	29
Jadual 4.2.	Sabah: Stesen Pengawasan Marin Tahun 2003	32
Jadual 4.3	Lokasi Stesen Pengawasan Kualiti Air Bawah Tanah	33
Jadual 5.1	Aktiviti Sempena Minggu Alam Sekitar Malaysia (MASM) 2003	37
Senarai Rajah		
Rajah 1.1	Sabah: Carta Organisasi Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah 2003	10
Rajah 2.1	Tindakan Penguatkuasaan secara keseluruhan bagi 2003	12
Rajah 3.1	Permohonan Penilaian Awal Tapak Berdasarkan Jenis Industri Tahun 2003	23
Rajah 3.2	Permohonan Penilaian Awal Tapak Mengikut Daerah Tahun 2003	24
Rajah 3.3	Status Permohonan Kebenaran Bertulis / Kelulusan Bertulis 2003	25
Rajah 3.4	Status Permohonan Alat Pembakaran Bahan Api Tahun 2003	27

Kata-Kata Aluan Menteri Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar, Negeri Sabah

Saya mengucapkan syabas dan tahniah kepada Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah kerana berjaya menerbitkan Laporan Tahunan 2003 ini. Penerbitan Laporan Tahunan 2003 ini adalah diharapkan agar masyarakat umum akan mengetahui dan memahami peranan dan tanggungjawab Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah dalam pengurusan alam sekitar di Sabah.

Pembangunan yang mapan dan mesra alam adalah merupakan suatu keperluan ke arah kesejahteraan hidup yang sihat dan selamat. Saya percaya perkara ini dapat dicapai sekiranya kesemua faktor-faktor alam sekitar dapat disepadukan dalam setiap perancangan dan pelaksanaan sesuatu aktiviti pembangunan di negeri ini. Dengan itu, adalah penting bagi kesemua Jabatan dan agensi kerajaan berkaitan memainkan peranan masing-masing untuk memastikan input alam sekitar dapat diserapkan dalam setiap aktiviti pembangunan.

Peningkatan keperihatinan dan kesedaran awam terhadap kepentingan menjaga dan mengawal alam sekitar adalah merupakan satu pemangkinan ke arah penjanaaan sosioekonomi yang progresif tanpa menjejaskan alam sekitar supaya ia lebih terancang, terselaras, berkesan dan menepati golongan sasaran.

Akhir kata, saya berharap Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah akan terus mengembelingkan usaha ke arah peningkatan dan pemeliharaan alam sekitar di Sabah untuk pembangunan yang lestari dan kesejahteraan rakyat.

Sekian, terima kasih

(TAN SRI DATUK CHONG KAH KIAT)

Kata-Kata Aluan Pengarah Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah

Saya berasa syukur kerana Laporan Tahunan 2003 JAS Negeri Sabah dapat diterbitkan. Laporan Tahunan 2003 diterbitkan untuk memberi maklumat kepada orang ramai tentang usaha-usaha jabatan dalam menguatkuasakan Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 sepanjang tahun 2003.

Tanggungjawab menjaga kualiti alam sekitar tidak terletak di bahu kakitangan JAS dan agensi kerajaan yang berkaitan sahaja malah ianya merupakan suatu kerjasama pintar yang konsisten dari Organisasi Bukan Kerajaan (NGO), para intelek, media dan orang awam. Tanpa adanya gabungan pihak-pihak tersebut maka sudah pasti kualiti alam sekitar di Sabah tidak akan nyaman seperti hari-hari sebelumnya.

Jabatan ini akan terus berusaha lebih gigih dalam mencapai aspirasi semua pihak kearah memberikan perkhidmatan pengurusan alam sekitar yang terbaik bagi negeri ini. Dengan kesempatan ini juga, kami ingin merakamkan terima kasih kepada semua pihak yang memberikan kerjasama dalam melaksanakan program bagi mewujudkan keadaan alam sekitar yang bersih di negeri ini.

Penghargaan juga ditujukan kepada semua pihak yang mengambil bahagian dalam penganjuran aktiviti dan program kearah pencapaian objektif bagi kesejahteraan alam sekitar sejagat.

Sekian, terima kasih.

HALIMAH HASSAN

Pengarah Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah

A black and white photograph of a field with a forested hill in the background. The text is overlaid on the image.

**ORGANISASI
DAN
PENTADBIRAN**

HALATUJU ORGANISASI

Wawasan Jabatan

Wawasan Jabatan adalah untuk memastikan keunikan, kepelbagaian dan kualiti alam sekitar dikekalkan bagi menjamin kesihatan, kesejahteraan, keselamatan dan kesejahteraan hidup rakyat pada masa kini dan pada masa akan datang.

Misi

Misi yang dipertanggungjawabkan kepada Jabatan adalah untuk mempromosi, meningkatkan dan meneruskan pengurusan alam sekitar yang baik dalam proses pembangunan negara.

Objektif

Untuk mencapai misi dan wawasan, Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah telah menetapkan objektif yang harus dicapai, iaitu seperti berikut:

- Memelihara kualiti alam sekeliling dengan memastikan semua segmen alam sekitar iaitu air, udara, laut dan tanah tidak tercemar, dengan menggunakan indikator-indikator pencemaran yang ditetapkan dan mengambil tindakan berkaitan, bagi pembaikan dan pemuliharaan;
- Mencegah masalah alam sekitar daripada berbangkit dengan memastikan pemaju mengambilkira faktor alam sekitar dalam penggubalan dasar, perancangan dan pelaksanaan projek pembangunan;

- Mengawal pencemaran alam sekitar dengan memastikan pekilang, pemaju projek, pemilik kenderaan dan sebagainya mematuhi peraturan-peraturan yang dikuatkuasakan; dan
- Mempertingkatkan hubungan dengan agensi Kerajaan Negeri dan organisasi bukan kerajaan (NGO) supaya dapat bekerjasama untuk mencegah serta mengawal pencemaran dan kemerosotan kualiti alam sekitar.

Strategi

Bagi mencapai objektif seperti yang telah ditetapkan, Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah telah melaksanakan program berdasarkan strategi dan pendekatan berikut:

- Kawalan pencemaran menerusi penguatkuasaan Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 dan peraturan-peraturan di bawahnya terhadap punca-punca pencemaran utama dengan tumpuan kepada segmen alam sekitar yang tercemar;
- Pencegahan pencemaran menerusi penerapan faktor alam sekitar ke atas perancangan pembangunan guna tanah dan cadangan projek;
- Pendidikan alam sekitar dan sebaran maklumat alam sekitar kepada kumpulan sasaran utama dan menerima maklum balas daripada media dan orang ramai; dan
- Mengeratkan kerjasama di semua peringkat melibatkan agensi kerajaan negeri, persekutuan, dan serantau.

Jawatankuasa dan Mesyuarat Yang Dianggotai Pada Tahun 2003

Kerjasama dengan pelbagai agensi di peringkat persekutuan, negeri dan pihak berkuasa tempatan sangat penting bagi memastikan wawasan dan misi Jabatan tercapai dan seterusnya memenuhi hasrat pembangunan mapan. Menerusi

penglibatan Jabatan secara langsung dalam mesyuarat jawatankuasa tetap atau pun 'ad-hoc', maklumat dan keperluan alam sekitar yang relevan diketengahkan untuk pertimbangan. Jabatan Alam Sekitar Sabah telah menganggotai sebanyak 14 jawatankuasa pada tahun 2003. Senarai jawatankuasa dan mesyuarat tersebut ditunjukkan dalam Jadual 1.1

Jadual 1.1 Sabah: Jawatankuasa Dan Mesyuarat Yang Dianggotai Pada Tahun 2003

Bil.	Mesyuarat / Jawatankuasa	Pengerusi
1	Jawatankuasa Pembangunan Negeri	Ketua Menteri
2	Jawatankuasa Kerja Pembangunan Negeri	Setiausaha Kerajaan Negeri
3	Majlis Konservasi Alam Sekeliling Sabah	Menteri PKAS Negeri Sabah
4	Mesyuarat Perhubungan Ketua-Ketua Jabatan Persekutuan Sabah	Setiausaha Persekutuan
5	Jawatankuasa Penyelarasan Perindustrian Negeri	Setiausaha Tetap Kementerian
6	Jawatankuasa Tindakan Alam Sekitar (EAC)	Menteri PKAS Negeri Sabah
7	Jawatankuasa Pembangunan Daerah Kinabatangan	Pegawai Daerah
8	Mesyuarat Penyelarasan Bertindak Penguatkuasaan Marin	Ketua Penolong Pengarah Pusat
9	Jawatankuasa Pemandu Kajian Capacity Building For River Catchment Management In Sabah	Penyelarasan Maritim Pengarah Unit Perancang Ekonomi Negeri
10	Mesyuarat Sepangar Bay – Naval Base	Setiausaha Kementerian Pertahanan
11	Mesyuarat Urusetia Pejabat Daerah Tenom	Pegawai Daerah Tenom
12	Mesyuarat Laporan EIA Jabatan Konservasi Alam Sekitar (JKAS)	Pengarah JKAS
13	Mesyuarat Penggubalan Dasar Pengurusan Persisiran Pantai Nasional	Pengarah Jabatan Perancang Bandar Dan Wilayah
14	Mesyuarat dengan Pihak Jawatankuasa Pelaksanaan Pekan Baru Telupid, Ulu Sapi dan Beluran	Pengarah JAS Sabah

Catatan : Menteri PKAS – Menteri Pelancongan, Kebudayaan dan Alam Sekitar Negeri Sabah

Struktur Organisasi

Struktur organisasi jabatan dibahagikan kepada tiga (3) bahagian utama iaitu Bahagian Pentadbiran & Kewangan, Bahagian Operasi dan Bahagian Pembangunan. Pejabat Cawangan Sandakan telah ditubuhkan pada 1 September 2003 manakala Pejabat Cawangan Tawau dan Pejabat Cawangan Sipitang akan dijangka akan ditubuhkan pada tahun 2005.

Rajah 1.1 menunjukkan Carta Organisasi JAS Sabah bagi tahun 2003. Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah diketuai oleh seorang Pengarah gred C54 dan dibantu oleh 81 orang anggota keseluruhannya. Bagaimanapun, pada tahun 2003, hanya 50 jawatan diisi. Secara keseluruhannya pecahan jawatan, bilangan jawatan dan pengisian jawatan pada tahun 2003 adalah seperti ditunjukkan dalam **Jadual 1.2**

Pengurusan Kewangan

Sepanjang tahun 2003, Jabatan Alam Sekitar Sabah telah menerima peruntukan berjumlah RM 2,322,792.00 dan RM 37,000 di bawah peruntukan pembangunan terutamanya untuk program pendidikan alam

sekitar dan 10,000.00 untuk program khas kualiti air sungai. Sebanyak RM 1,146,917.00 dibelanjakan untuk bayaran emolumen dan selebihnya digunakan untuk perbelanjaan untuk mengurus yang lain. Sebanyak 90.5% peruntukan berjaya dibelanjakan dan 8.7% tanggungan di bawa ke hadapan kerana tidak sempat dibayar oleh pihak JAN disebabkan tiada tempoh AKB.

Pembangunan Sumber Manusia

Bagi mempertingkatkan pengetahuan dan kemahiran kakitangan Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah di dalam menjalankan tugas harian, mereka telah didedahkan dengan pelbagai kursus, seminar dan bengkel. Sebanyak 63 latihan telah dihadiri oleh kakitangan sepanjang tahun 2003. Senarai kursus, bengkel dan seminar yang dihadiri ditunjukkan dalam

Jadual 1.3

Jadual 1.2 Sabah: Pecahan Jawatan, Bilangan Jawatan dan Pengisian Jawatan Tahun 2003

Bil	Jawatan/Gred	Bilangan Jawatan	Bilangan Diisi	Kekosongan Jawatan
01	Pengarah, gred C54	1	1	0
02	Ketua Pen. Pengarah, gred C48	2	1	1
03	Pegawai Kawalan, gred C41	11	4	7
04	Pen. Peg. Tadbir gred N32	1	1	0
05	Pen. Peg. Kawalan gred C32	5	3	2
06	Pen. Peg. Kawalan gred C27	18	9	9
07	Pen. Peg. Sistem Maklumat, gred F29	1	1	0
08	Juruteknik, gred J22	4	1	3
09	Juruteknik, gred J17	18	9	9
10	Pemb. Tadbir (kesetiausahaan) gred N17	1	0	1
11	Pemb. Tadbir (P/O), gred N17	2	2	0
12	Pem. Akauntan, gred W17	2	2	0
13	Operator Mesin Pemprosesan Data, gred F11	2	2	0
14	Pembantu Tadbir Rendah, gred N11	3	3	0
15	Pembantu Am Rendah gred 1	4	4	0
16	Pemandu Kenderaan Bermotor, gred R3	7	7	0
	JUMLAH	82	50	32

**Jadual 1.3 Sabah: Kursus, Seminar Dan Latihan Yang Dihadiri Oleh Kakitangan
Pada Tahun 2003**

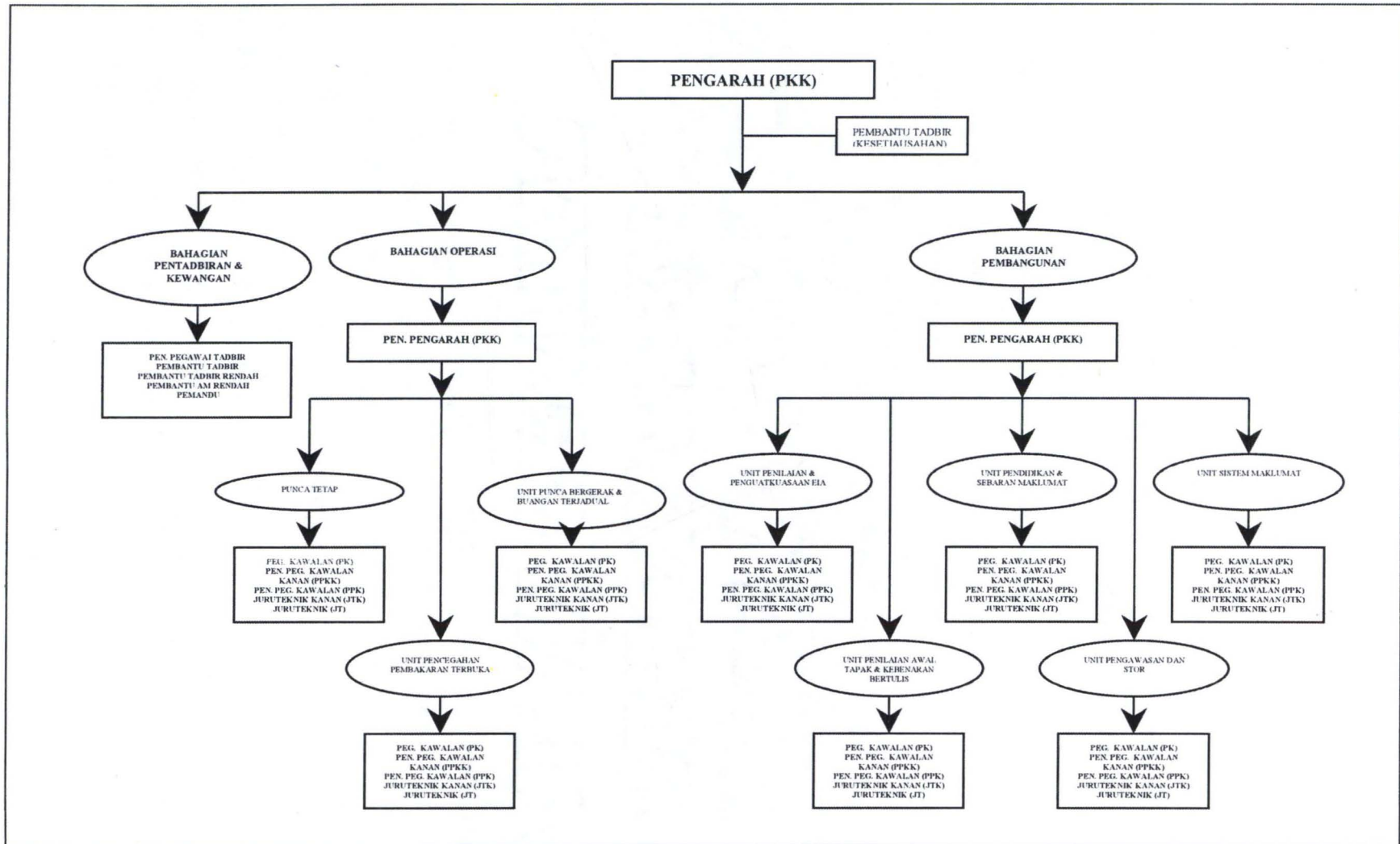
Bil	Kursus/Seminar/Latihan	Tarikh	Tempat Kursus	Pegawai & Kakitangan Yang Hadir
Januari				
1	Latihan Peralatan Teknikal Unit Punca Bergerak Tahun 2003	13-15.01.03	IPJAS (Unit Punca-Punca Bergerak)	En. Mohd. Rosslan Mohd. Yusuff
2	Kursus Kemahiran Persembahan Berkesan	21-23.01.03	INTAN Sabah	Pn. Juma'ah Jepon, Cik Muraidah A. Rasul
3	Bengkel Pembangunan Rangkaian Air Bawah Tanah Sabah	29-30.01.03	UMS, Institut Penyelidikan Bioteknologi	En. John Anak Rampai, En. Amir Hamzah Musa, En. Musin Konsusun, En. Mohd Ahmadi Dayukan, En. Albert Maily Peter, En. Richard Daud, En. Shamsuddin Osman, En. Md. Rosslan Mohd. Yusuff, En. Murshid Masi, En. Harif Kaplin, En. Mohamad Bakar, Pn. Noor Adilla Suib, En. Dick Jocksing
Februari				
4	Kursus Pengurusan Aset & Stor	17-20.02.03	Port Dickson	En. Murshid Masi, Cik Ernawati Ermand
5	Kursus Pengendalian & Pengurusan Perpustakaan Lanjutan Bagi JAS	24-28.02.03	EiMAS	En. Dick Jocksing, Pn. Gurija Ahmad
6	Kursus Penanda Arasaan	25-27.02.03	Beta Service Apartment Labuan	En. John Anak Rampai
Mac				
7	Kursus Bina Negara Sahabat (Pegawai Kumpulan A Jabatan Kerajaan Negeri & Persekutuan)	13-16.03.03	Mimpian Jadi Beach Resort Tuaran	En. John Anak Rampai
8	Kursus Kepimpinan & Penyeliaan	25-27.03.03	Seafeat Hotel Semporna	En. Richard Daud
9	Program Orientasi Bagi Pegawai-Pegawai Persekutuan Yang Bertugas Di Sabah	25-30.03.03	Kudat Golf & Marina Resort Kudat	En. Md. Amin Jastan, En. Kamarulzaman Ramzi

April				
10	Kursus Pengurusan & Penguatkuasaan Buangan Terjadual	09-12.04.03	EiMAS	En. Mohd. Rosslan Mohd. Yusuff
11	Latihan Kompetensi Pengendalian Peralatan Meterasap & Co-HC Analyser	14.03.03	IPJAS (Unit Punca-Punca Bergerak)	En. Mhd. Rosslan Mohd. Yusuff
12	Kursus 'Zero Emission Technology' bagi Pegawai-Pegawai JAS	14-18.04.03	EiMAS	En. Mazlan Omar
13	Kursus 'Wastewater / Water Pollution Control' Bagi Pegawai-Pegawai JAS	28-30.04.03	Air Keroh Country Resort Air Keroh Melaka	En. Harif Kaplin
14	Kursus Pemandu & Pengendalian Kenderaan Pejabat 4WD JAS	28-30.04.03	EiMAS	En. Awang China Durahim, En. Azman Yusuff
15	Kursus Sistem Pengurusan Alam Sekitar & ISO 14001	31.03-03.04.03	EiMAS	En. Md. Amin Jastan
16	Kursus Induksi Khusus	31.03-26.04.03	EiMAS	En. Amir Hamzah Musa, En. Richard Daud, En. Jafri Abd. Majid
Mei				
17	Kursus 'Air Pollution Control' bagi Pegawai-Pegawai JAS	05-07.05.03	EiMAS	En. Ruslan Mohammad, En. Mohd Ahmadi Dayukan
18	Kursus Penggunaan Aplikasi Sistem Maklumat Geografi	06-08.05.03	EiMAS	En. Shamsuddin Osman
19	Kursus Pengurusan, Perancangan & Pengawasan Bunyi Bising	08-10.05.03	EiMAS	En. Mohamad Bakar
20	Kursus Pengurusan, Perakaunan Terimaan Perbelanjaan & Bayaran Zon Sabah	18-22.05.03	Promenade Hotel KK	En. Mohd. Zaidon Hj. Muhamad
21	Kursus Praktikal Penguatkuasaan JAS	19-24.05.03	EiMAS	En. Mohd. Rosslan Mohd. Yusuff
22	Content Management Server (CMS)	20-21.05.03	ICT BTM, IPJAS	Cik Muraidah A. Rasul
23	Bengkel Ketelusan Tatacara Membuat Keputusan	27-29.05.03	INTAN Sabah	Pn. Samsiah Gutok

Jun				
24	Seminar Perkembangan Bahasa Melayu Di Sabah	05.06.03	Dewan Besar, DBP Cawangan Sabah	En. Mazlan Omar
25	Sistem Failing & Sistem Kontingensi	05-06.06.03	EiMAS	En. Md. Rosslan Mohd. Yusuff
26	Kursus Penggunaan Sistem E-Kawalan Alam Sekitar II (E-KAS II) (Modul Kontigen)	06.06.03	ICT BTM, IPJAS	En. Mohd. Rosslan Mohd. Yusuff
27	Review Of EIA Report	09-13.06.03	EiMAS	En. Dick Jocksing
28	Seminar Pengurusan Projek Untuk Agensi Kerajaan	16.06.03	Pacific Wing- Sutera Harbour & SPA , KK	En. Ruslan Mohammad, En. Shamsuddin Osman
29	Modul Pengurusan Perbelanjaan & Pembayaran	16-19.06.03	Port Dickson	En. Md. Zaidon Hj. Muhamad, Pn. Gurija Ahmad
30	Kursus Induksi Untuk Pegawai-Pegawai Baru JAS Sokongan II	27.05- 07.06.03	EiMAS	Cik Muraidah A. Rasul
Julai				
31	Bengkel Audit Sistem Pengurusan Alam Sekitar	01-04.07.03	EiMAS	En. Shamsuddin Osman
32	Bengkel Kursus Multimedia	07-10.07.03	EiMAS	En. Jafri Abd. Majid
33	Climate Change Seminar	14-15.07.03	Promenade Hotel KK	En. Amir Hamzah Musa
34	Taklimat Mengenai Pekeliling Perkhidmatanm Bil 4 Tahun 2003 Panduan Urusan Persaraan & Pencen	23.07.03	Dewan Maksak	En. Md. Zaidon Hj. Muhamad, Cik Ernawati Ermand
35	Bengkel Prosedur Memproses Lesen Pelanggaran (LP) Seksyen 22(1) & 25(1) AKAS 1974	22-23.07.03	EiMAS	En. Ruslan Mohammad, En. Mohammed Ahmadi Dayukan
36	Seminar Hak & Tanggungjawab Pelbagai Kaum Dalam Sebuah Negara Islam	22-23.07.03	Pasific Wings Sutera Harbour Resort & SPA	En. Richard Daud, Pn. Noor Adilla Suib
37	Kursus Kecemerlangan Diri Jabatan Alam Sekitar	28-31.07.03	Nur Lembah Pangsun, Ulu Langat	En. Amdan Matarip
38	Bengkel Pelan Pembangunan Daerah Kinabatangan	30.06-01.07.03	Ballroom Sabah Hotel Sandakan	En. Md. Amin Jastan

Ogos				
39	Kursus Kembara Bahasa Kebangsaan Peringkat Sabah 2003	13.08.03	Dewan Besar DBP Cawangan Sabah	Pn. Noor Adilla Suib
40	Kursus Kenegaraan Anjuran Biro Tatanegaraan, JPM	15-19.08.03	Mimpian Jadi Beach Resort Tuaran	En. Jafri Abd. Majid
41	Confrence "Environment : The Role Of Women"	19.08.03	Pan Pacific Glenmarie KL	Pn. Halimah Hassan
42	Kursus Kejuruteraan Kawalan Pencemaran Udara Industri	18-23.08.03	EiMAS	En. Richard Daud, En. Dick Jocksing
43	Kursus Pendakwaan & Tatacara Mahkamah Untuk Pegawai-Pegawai JAS Oleh ILKAP Bagi Tahun 2003	18-27.08.03	EiMAS	En. Kamarulzaman Ramzi
44	Kolokium Mengenai Fail	27.08.03	Ibu Pejabat JAS, Putrajaya	Pn. Gurija Ahmad
45	Konvensyen MS ISO 9000:200 Perkhidmatan Awam	28.08.03	Pasific Wings Sutura Harbour Resort & SPA	Pn. Halimah Hassan, En. Ruslan Mohammad
46	Seminar Wanita Pengorbananmu Adalah Segalanya	29.08.03	Kimanis Ballroom Hotel Hyatt Regency	Pn. Noor Adilla Suib, Cik Ernawati Ermand
September				
47	Kursu Asas Sains & Kejuruteraan Untuk Calon-Calon KPSL Jabatan Alam Sekita	08-20.09.03	EiMAS	En. Mazlan Omar, En. Shamsuddin Osman, En. Md. Amin Jastan
48	Forum Bioteknologi Negeri Sabah	23-24.09.03	Universiti Malaysia Sabah, Kota Kinabalu	Pn. Rosni Ismail
49	Invitation To Participate In Dialogue On Sustainable Development	26.09.03	Berjaya Palace Hotel	Pn. Halimah Hassan
50	Majlis Pelancaran dan Ceramah Perdana Bulan Sains & Teknologi di Negeri Sabah 2003	30.09.03	Dewan Sa'adah Wisma Muis Kota Kinabalu	Pn. Samsiah Gutok, En. Arnizam Abdullah, En. Japrin Thomas, Cik Edahwatie @ Liana Ismail, Azman Yusuf

Oktober				
51	Kolokium Teknik Persempelan & Pengawetan Sampel Rasmi	03.10.03	Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah, KK	Semua Bahagian Teknikal
52	Latihan Hand On Gis Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah	07-08.10.03	Cosmopoint, Menara MAA, Kota Kinabalu	Semua Bahagian Teknikal
53	8th Research Seminar Of Sabah Inter-Agency Tropical Ecosystem Research Seminat Committee (SITE)	13-15.10.03	Rasa Ria Resort Tuaran	En. Richard Daud
54	Kursus Motivasi & Kecemerlangan Bil 2/2003 Untuk Pegawai-Pegawai Kanan Jabatan Alam Sekitar	13-16.10.03	Nur Lembah Pangsun, Ulu Langat	En. Shamsuddin Osman
55	Kajian Pengurusan Alam Sekitar Persisiran Pantai Timur & Pengemaskinian Maklumat Bagi Pelan Pantai Barat Sabah : Bengkel Agensi Kerajaan & Organisasi Bukan Kerajaan	16.10.03	Bilik Persidangan Asal Baru SB, Tingkat 2, Wisma Tun Fuad Stephens, KK	Pn. Halimah Hassan
56	Training Workshop & Consultations On Cogeneration Project Development	16-17.10.03	Sutera Harbour, Kota Kinabalu	Pn. Rosni Ismail, Pn. Samsiah Gutok
57	Workshop On The Sabah Experience Of Strategic Environmental Assessment In Planning	21.10.03	Shangrila Tanjung Aru Resort, Kota Kinabalu	Pn. Rosni Ismail
58	Seminar Pengurusan Sisa Industri Sempena Sambutan Minggu Alam Sekitar Peringkat Kebangsaan Tahun 2003	21.10.03	Hotel Prime City, Kluang Johor	En. Dick Jocksing
59	Workshop On Energy Efficiency As A Vizble Business Proposition	23.10.03	Sutera Harbour, Kota Kinabalu	En. Amir Hamzah Musa, En. Richard Daud
Disember				
60	Kursus Kenegaraan Anjuran Biro Tatanegaraan, JPM	14-18.12.03	KBN Kundasang	En. Amdan Matarip, En. Sidnan Masi
61	Kursus Microsoft Point & Microsoft Project Untuk Gred 41 Ke Atas	15-19.12.03	ICT BTM, IPJAS	En. Ruslan Mohammad
62	Bengkel Faktor-Faktor Pelepasan Pencemaran Udara	22-23.12.03	EiMAS	En. Mohd. Roslan Mohd. Yusuff
63	Kursus Kenegaraan Anjuran Biro Tatanegaraan, JPM	23-27.12.03	KBN Kundasang	Pn. Gurija Ahmad

Rajah 1.1 Sabah: Carta Organisasi Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah 2003

**KAWALAN
PENCEMARAN
ALAM SEKITAR**

Tindakan Undang-Undang

Penguatkuasaan undang-undang adalah bertujuan untuk mengubah sikap dan perlakuan pengusaha premis supaya beroperasi dengan cara yang membawa kepada pematuhan perundangan alam sekitar dengan sepenuhnya. Bagi kes tidak patuh, surat arahan, notis arahan dan tindakan pendakwaan di mahkamah boleh dikenakan. **Rajah 2.1** menunjukkan Tindakan Penguatkuasaan secara keseluruhan bagi 2003.

Tawaran Kompaun

Pada tahun 2003, secara keseluruhannya sebanyak 303 kompaun telah dikeluarkan kepada pelbagai premis dan individu kerana melakukan pelbagai kesalahan di bawah Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 (AKAS 1974) dan Peraturan-Peraturan di bawahnya.

Sebanyak 68 kompaun telah dikeluarkan kepada premis Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara Bersih)1978 kerana memasang peralatan pembakaran bahan api dan cerobong tanpa kelulusan bertulis seperti ditunjukkan di **Jadual 2.1**. Sementara itu, 50 kompaun dikeluarkan kepada pekilang yang melakukan kesalahan mengendalikan buangan terjadual tidak mengikut peraturan yang ditetapkan.

Jadual 2.2 menunjukkan butiran kesalahan yang dikenakan tawaran kompaun di bawah Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual) 1989. Manakala 128 kompaun dikeluarkan kepada pemilik kenderaan diesel kerana gagal mematuhi tahap pelepasan asap dari kenderaan.

Sebanyak 10 kompaun dikeluarkan kepada Kilang Kelapa Sawit yang tidak patuh.

Tindakan Mahkamah

Pada tahun 2003, sebanyak tujuh (7) disyorkan dihadapkan ke mahkamah kerana kesalahan dibawah Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974. Pelanggaran syarat lesen dalam kilang kelapa sawit biasanya berlaku apabila pihak pekilang melepaskan effluen melebihi tahap yang dibenarkan, beroperasi melebihi kapasiti, dan tidak menjalankan penyelenggaraan kolam pengolahan effluen dengan baik sehingga boleh menyebabkan pencemaran.

Notis Arahan

Keseluruhannya, sebanyak 53 premis telah diberikan Notis Arahan dibawah seksyen 31 AKAS 1974 kerana telah melakukan pencemaran terhadap alam sekitar.

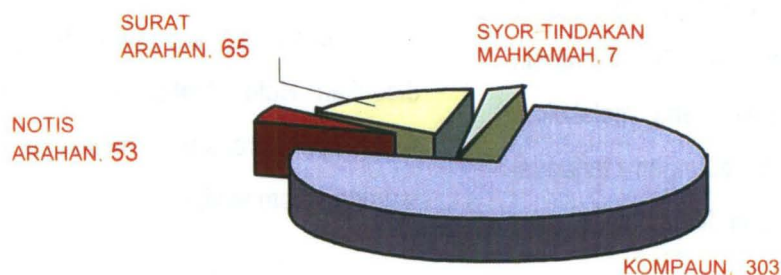
Jadual 2.1 Status Kompaun di Bawah Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara Bersih) 1978 dan Seksyen 29A AKAS 1974, Bagi Tahun 2003

Peraturan/ Seksyen	Kesalahan	Bilangan Kompaun	Denda (RM)
Seksyen 29A	Pembakaran Terbuka Bahan Buangan	68	136,000.00
PUB 7	Menjalankan pembakaran di tempat yang tidak diluluskan oleh Ketua Pengarah	1	2,000.00
PUB 8	Mendirikan tempat bakarsampah tanpa kebenaran bertulis	3	6,000.00
PUB 14(1)	Membiarkan pengeluaran asap hitam melalui cerobong melebihi daripada had yang dibenarkan	1	2,000.00
PUB 14(2)	Had pengeluaran asap hitam melalui cerobong melebihi daripada had yang dibenarkan dalam Carta Ringelmann	2	4,000.00
PUB 36	Memasang alat pembakaran bahanapi tanpa kelulusan bertulis	24	43,500.00
PUB 38	Memasang cerobong tanpa kelulusan bertulis	17	29,500.00
PUB 40	Beroperasi tanpa peralatan kawalan pencemaran udara	9	16,500.00
Jumlah		125	239,500.00

Jadual 2.2 Status Kompaun di Bawah Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual) 1989, Bagi Tahun 2003

Peraturan	Kesalahan	Bilangan kompaun	Denda (RM)
PBT 3	Gagal memberitahu pengeluaran buangan terjadual	14	14,500.00
PBT 8(1)	Buangan berjadual tidak disimpan dalam bekas kukuh menyebabkan kebocoran ke alam sekeliling	2	4,000.00
PBT 8(2)	Bekas simpanan buangan terjadual tidak dilabelkan	11	13,500.00
PBT 8(3)	Buangan terjadual tidak distor dalam bekas yang Berasingan	1	1,000.00
PBT 8(4)	Kawasan penstoran tidak diawasi menyebabkan kebocoran ke alam sekeliling	9	9,500.00
PBT 9	Tidak menyediakan dan menyimpan inventori buangan terjadual	13	12,500.00
Jumlah		50	55,000.00

Rajah 2.1: TINDAKAN PENGUATKUASAAN KESELURUHAN BAGI TAHUN 2003

**Kawalan Ke Atas Premis Yang Ditetapkan
(Kilang Kelapa Sawit)**

Kilang kelapa sawit merupakan premis yang ditetapkan (PYDT) yang perlu dilesenkan di bawah Seksyen 18, Akta Kualiti Alam Sekeliling, 1974. Pada tahun 2003, industri kilang kelapa sawit telah menunjukkan peningkatan jumlah dari 92 buah kilang yang dilesenkan pada tahun 2002 kepada 97 buah kilang yang dilesenkan pada tahun ini. Nilai ini bertambah sebanyak 5.43% berbanding pada tahun 2002 dan sebanyak 7.77% berbanding dengan pada tahun 2001.

Daripada 97 premis yang telah dilesenkan, sebanyak 69 premis (71.13%) KKS telah diperbaharui lesen pada tahun 2003. Selebihnya, baki 28 premis hanya akan tamat lesen pada

tahun 2004. Daripada kesemua lesen yang telah diperbaharui lesen tersebut, sebanyak 50 premis (72.46%) melepaskan effluen ke alurair, 15 premis (21.73%) melepaskan effluen ke atas tanah dan 4 premis (5.79%) melepaskan effluen ke kedua-dua tempat iaitu ke alurair dan atas tanah. Daripada 69 premis yang dilesenkan ini juga, sebanyak 60 premis telah diberikan tempoh lesen selama satu (1) tahun dan selebihnya 9 premis telah diberikan tempoh lesen selama dua (2) tahun. Jumlah kutipan bayaran pelesenan pada tahun 2003 adalah sebanyak RM 286, 732.00. **Jadual 2.3** menunjukkan ringkasan pelesenan kilang kelapa sawit pada tahun 2003.

Jadual 2.3 Sabah: Ringkasan Pelesenan Kilang Kelapa Sawit Yang Diproses Pada Tahun 2003

Tempoh Lesen	Cara Pelupusan			Jumlah
	Air	Tanah	Air & Tanah	
Akan Tamat Lesen Pada Tahun 2004	15	12	1	28
Tempoh Lesen 1 tahun	48	10	2	60
Tempoh Lesen 2 Tahun	2	5	2	9
Bayaran Dikutip (RM)	50, 057.00	184, 506.00	52, 169.00	286, 732.00

Premis Yang Ditetapkan (Kilang Kelapa Sawit)

Dalam rangka pengawalan dan penguatkuasaan Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 ke atas kilang kelapa sawit, sebanyak 36 kilang kelapa sawit telah dilawat dan pemeriksaan melibatkan 50 lawatan.

Daripada jumlah itu, 11 lawatan mendapati premis-premis "tidak patuh" kepada syarat-syarat lesen. Sebagai tindakan susulan, sebanyak 5 Notis Arahan dan 15 surat arahan telah dikeluarkan.

Di samping itu, tindakan undang-undang diambil dengan mengeluarkan 10 kompaun kerana kesalahan di bawah Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara bersih) 1978 dan kerana kesalahan melakukan pembakaran terbuka di bawah Seksyen 29A, Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974. Sebanyak 6 buah kilang kelapa sawit disyorkan didakwa di mahkamah. **Jadual 2.4** menunjukkan tindakan penguatkuasaan terhadap kilang kelapa sawit pada tahun 2003.

Premis Yang Ditetapkan (Kilang Getah Asli Mentah)

Di Negeri Sabah hanya terdapat 3 premis kilang getah asli mentah sahaja yang beroperasi. Sebanyak 1 premis kilang getah asli mentah yang telah diperbaharui lesen pada tahun 2003 dan selebihnya 2 premis hanya akan tamat lesen pada tahun 2004. Tempoh lesen yang diberikan ke atas pembaharuan lesen di atas adalah selama tahun. Jumlah kutipan bayaran bagi pembaharuan lesen ini adalah sebanyak RM1,098.00. Kesemua premis kilang getah asli mentah ini menggunakan cara pelupusan effluen ke alurair.

Premis Yang Ditetapkan (Kilang Getah Asli)

Sebanyak 3 premis kilang getah asli telah dilesenkan oleh JAS Sabah pada tahun 2003. Kesemua premis tersebut melepaskan effluen ke alur air. Berdasarkan 3 lawatan ke atas premis berkenaan, didapati kesemua kilang getah adalah patuh kepada syarat-syarat lesen yang dikeluarkan seperti dalam **Jadual 2.4**.

Jadual 2.4 Sabah: Lawatan Penguatkuasaan Premis Ditetapkan (KKS/KG) Tahun 2003

Jenis Punca	Bilangan Punca Dilesen	Bilangan Punca Dilawat	Bilangan Lawatan	Peratus Pematuhan	Surat Arahan	Notis Arahan	Mahkamah (<i>disyorkan</i>)	Kompaun
Kilang Kelapa Sawit	93	36	50	70	15	5	6	10
Kilang Getah	3	3	3	100	0	0	0	0

Kawalan Ke Atas Premis Yang Tidak Di Tetapkan

Sebanyak 94 lawatan dilakukan pada tahun 2003 ke atas 1299 Premis Bukan Yang Di Tetapkan (Selain Buangan Terjadual, Kilang Kelapa Sawit dan Kilang Getah). Seperti yang dilihat dalam **Jadual 2.3** kilang berasaskan kayu masih menjadi punca pencemaran udara terbesar selain daripada bengkel bagi buangan terjadual terbesar dan industri sederhana yang berpotensi menyebabkan pencemaran air dan udara sekiranya tidak di kawal.

Pada keseluruhannya purata peratus pematuhan 74.58% boleh dipertingkatkan dengan kesungguhan pihak pekilang mengelakkan daripada membakar secara terbuka sisa-sisa perusahaan dan mengendalikan buangan berjadual dengan lebih baik.

Jadual 2.5 Status Aktiviti Penguatkuasaan Tahun 2003 Bagi Punca Bukan Yang Ditetapkan (PBYDT) Bagi Negeri Sabah

BIL	JENIS INDUSTRI	JUM. KILANG SEDIA ADA	BIL. KILANG DIPERIKSA	BIL. LAWATAN/ PEMERIKSAAN	BILANGAN TINDAKAN SUSULAN PENGUATKUASAAN				PERATURAN-PERATURAN YG. TIDAK DIPATUHI	PARAMETER-PARAMETER YG. TIDAK DIPATUHI	PERATUS PEMATUHAN	
					SURAT ARAHAN	NOTIS ARAHAN	TINDAKAN MAHKAMAH/KOMPAUN					PERINTAH LARANGAN
							BIL.	DENDA (RM)				
1	Kilang Padi	144	-	-	-	-	-	-	-	PUB	-	-
2	Kilang Kayu	542	35	35	13	10	51(k)	102,000.00	-	PUB	-	46.87
3	Kuari		-	-	-	-	-	-	-	PUB	-	-
4	Plastik	39	4	4	-	3	-	-	-	PUB	-	85
5	Simen	2	1	1	-	1	-	-	-	PUB	-	80
6	Penjanaan Kuasa	25	3	3	3	-	-	-	-	BT	-	90
7	Bata	23	3	3	3	-	2(k)	4,000.00	-	PUB	-	70
8	Konkrit	31	-	-	-	-	-	-	-	PUB	-	-
9	Fabrikasi Logam	16	4	4	3	-	3(k)	6,000.00	-	BT	-	70
10	Industri Kimia	15	4	4	2	-	-	-	-	BT	-	95
11	Rumah Sembelih	6	-	-	-	-	-	-	-	KEEP	-	-
12	Bengkel	181	14	14	14	-	41(k)	82,000.00	-	BT	-	2.14
13	Penapisan Minyak (Makan)	16	4	4	1	-	-	-	-	KEEP	-	97.5
14	Tayar & Tiub	22	1	1	1	-	1(k)	2,000.00	-	BT	-	60
15	Berasaskan Getah		1	1	-	-	-	-	-	KEEP	-	100
16	Kertas	14	-	-	-	-	-	-	-	PUB/KEEP	-	-
17	Temakan	35	-	-	-	-	-	-	-	KEEP	-	-
18	Makanan & Minuman	131	2	2	2	-	-	-	-	PUB/KEEP	-	90
19	Makanan Ternakan	35	6	6	5	1	4(k)	8,000.00	-	PUB/KEEP	-	68.37
20	Gas	17	5	5	5	-	-	-	-	BT	-	90
21	Premix	5	1	3	-	1	3(k)	6,000.00	-	PUB	-	63.33
22	Lain-lain		4	4	2	2	-	-	-	PUB/BT	-	85
JUMLAH		1299	92	94	54	18	105	210,000.00	-			

PUB Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara Bersih), 1978
 KEEP Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Kumbahan dan Effluent-Effluent Perindustrian), 1979
 BT Peraturan-peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Buangan Terjadual), 1989

Pengurusan Buangan Terjadual

Bagi semua pembaharuan lesen buangan terjadual untuk tahun 2003 dibuat oleh Jabatan Alam Sekitar Negeri yang sebelumnya Ibu Pejabat Jabatan Alam Sekitar Malaysia.

Bagi tahun 2003, sejumlah 17 lesen telah dikeluarkan bagi mengendalikan buangan terjadual meliputi pengangkutan bahan buangan terjadual, pembakaran dalam insinerator, penstoran, pengolahan dan pelanggaran melibatkan sejumlah 5169 ton metrik pelbagai kategori buangan terjadual.

Bahan buangan dikumpulkan dan diangkut untuk dihantar ke tapak pelupusan bersepadu buangan terjadual di Kualiti Alam Sdn. Bhd, Bukit Nanas, Negeri Sembilan. Bahan buangan terjadual seperti minyak hitam terpakai dikumpul dan diangkut untuk digunakan sebagai bahan campuran bahanapi bagi kilang batu-bata, sementara bahan kalsium hidroksida daripada prosesn penghasilan gas disimpan didalam tapak atau dilupuskan di tapak pelupusan perbandaran, setelah memperolehi lesen berkenaan. **Jadual 2.6** menunjukkan status pelesenan bahan buangan terjadual pada tahun 2003.

Jadual 2.6 Sabah: Status Pelesenan Bahan Buangan Terjadual Tahun 2003

Bil.	Jenis Lesen	Bil. Premis	Jenis Buangan	Jumlah Buangan
1.	Pengangkutan	9	Enapcemar Kalsium Hidroksida, Minyak Hidraulik terpakai, Buangan Klinikal, Dros daripada proses peleburan logam	2605 MT/ Tahun
2.	Lesen Insinerator	6	Buangan Klinikal, Minyak Terpakai	1939 MT/ Tahun
3.	Lesen Pelanggaran	2	Enapcemar Kalsium Hidroksida	625 MT/ Tahun

Kawalan ke atas punca-punca bergerak

Bagi kenderaan bermotor terutamanya yang berenjin diesel adalah salah satu punca yang menyumbang kepada peningkatan pencemaran udara di bandar-bandar. Justeu itu, penguatkuasaan Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Kawalan Dari Pelepasan Enjin Diesel) 1996 dilakukan bagi memastikan kenderaan bermotor mematuhi tahap pelepasan

asap hitam yang dibenarkan Sepanjang tahun 2003 sebanyak 5 operasi penguatkuasaan diperingkat Kebangsaan serentak dengan Jabatan Alam Negeri yang lain. Tiga operasi penguatkuasaan telah diadakan bersama dengan Polis Trafik Kota Kinabalu iaitu pada 13, 14 dan 15hb. Ogos 2003. Selain daripada itu hanyalah rondaan AWASI yang dijalankan. Prestasi program kawalan punca-punca bergerak tahun 2003 ditunjukkan dalam **Jadual 2.7**.

Jadual 2.7 Sabah : Prestasi Program Kawalan Punca-Punca Bergerak Tahun 2003

Aktiviti	Bilangan Operasi	Bilangan Kenderaan			Notis Arahan
		Tahan	Uji	Saman	
Ujian Asap Kenderaan Diesel bersama dengan Polis Trafik Kota Kinabalu	3	80	35	17	0
Ujian Asap Kenderaan Diesel Oleh JAS Negeri Peringkat Kebangsaan	5	180	116	91	0
AWASI	10	71	31	20	0

Kawalan Dan Pencegahan Pembakaran Terbuka

Kawalan ke atas aktiviti pembakaran terbuka dipergiatkan lagi pada tahun 2003 dengan pelaksanaan Pelan Mencegah Pembakaran Terbuka yang diaktifkan setiap kali berlakunya musim cuaca panas dan kering. Pelan ini merangkumi 6 komponen utama termasuk program pengawasan dan tindakan penguatkuasaan bertujuan untuk memantau, menyiasat dan mengambil tindakan susulan terhadap pembakaran terbuka yang berlaku terutamanya di kawasan-kawasan yang sering berlakunya pembakaran terbuka. Siasatan juga masih dilakukan terhadap laporan hot spots yang dikesan melalui satelit. Sebanyak 193 lokasi hot spots

dikesan pada tahun 2003, menurun sebanyak 35% daripada tahun 2002.

Penurunan ini mungkin disebabkan oleh adanya operasi penguatkuasaan yang lebih konsisten dan terancang daripada Jabatan ini di samping kesedaran yang timbul di kalangan rakyat Sabah terhadap kepentingan menjaga kualiti udara.

Dalam pada itu, perkhidmatan helikopter masih lagi digunakan dalam mengesan dan mengesahkan lokasi hot spots yang selalunya terletak jauh dari pejabat Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah. Dengan keadaan geografi Sabah yang berbukit-bukau serta jaringan jalan raya yang terhad, perkhidmatan helikopter dalam mengesan dan mengesahkan lokasi hot spots amat diperlukan. **Jadual 2.8** menunjukkan

taburan hot spots yang dikesan melalui satelit dan diterima oleh jabatan ini sepanjang tahun 2003.

Bagi meningkatkan penyelarasan dan kerjasama di kalangan agensi-agensi berkaitan dengan pembakaran terbuka, Jawatankuasa Tindakan Mencegah Pembakaran Terbuka peringkat negeri ditubuhkan dan telah mengadakan mesyuarat pada 26 Jun 2003. Mesyuarat ini diadakan bertujuan untuk mendapatkan maklumbalas awal dari agensi-agensi tersebut tentang isu pembakaran terbuka di Sabah di samping mengemaskini maklumat yang terdapat di dalam Pelan Tindakan Mencegah Pembakaran Terbuka Negeri. Agensi-agensi yang terlibat di dalam jawatankuasa tersebut adalah Jabatan Perlindungan Alam Sekitar, Jabatan Bomba dan Penyelamat, Jabatan Perhutanan, Jabatan Pertanian, Jabatan Perkhidmatan Kajiucaca, Jabatan Hidupan Liar, Taman-taman Sabah, Jabatan Kesihatan Negeri, Dewan Bandaraya Kota Kinabalu, Bahagian Keselamatan Negara (BKN), Polis DiRaja Malaysia, Kementerian Kerajaan Tempatan

dan Perumahan Negeri serta Jawatankuasa Tindakan Alam Sekitar Sabah (EAC) selaku wakil NGO.

Pada tahun 2003, keupayaan Jabatan ini dalam memantau kes pembakaran terbuka semakin meningkat dengan adanya penempatan pegawai di dalam unit khas untuk mencegah pembakaran terbuka. Ini kerana, penumpuan secara total dapat diberikan dalam merancang dan melaksanakan program pemantauan dan penguatkuasaan terhadap kes-kes tersebut. Setiap tahun, maklumat kes-kes pembakaran terbuka diperolehi melalui aduan orang ramai, media dan agensi-agensi berkaitan seperti Unit Udara Polis (UUP) dan Jabatan Perlindungan Alam Sekitar (JPAS). Setiap aduan ini disiasat dan tindakan susulan akan dikenakan menurut peruntukan undang-undang. **Jadual 2.9** menunjukkan aktiviti pembakaran yang dikesan menerusi Operasi Mencegah Pembakaran Terbuka oleh jabatan ini termasuk maklumat yang diperolehi daripada aduan orang ramai, media dan agensi berkaitan.

Jadual 2.8 Sabah: Jumlah 'Hot spots' Yang Diterima Dan Disiasat Tahun 2003

Bulan	Kawasan					Jumlah
	Pantai Barat Utara	Pantai Barat Selatan	Pedalaman	Sandakan/ Beluran/ Kinabatangan	Lahad Datu/ Tawau/ Kunak	
Januari	0	0	5	5	2	12
Februari	0	0	0	5	1	6
Mac	3	2	40	4	4	53
April	0	0	3	3	7	13
Mei	0	0	2	3	0	5
Jun	3	0	16	49	8	79
Julai	0	1	1	2	2	6
Ogos	0	0	1	2	0	3
September	0	0	0	0	0	0
Oktober	0	0	0	0	0	0
November	0	0	0	0	16	16
Disember	0	0	0	0	0	0
Jumlah	6	2	68	73	40	193

Nota: Pantai Barat Utara merangkumi Daerah Kota Marudu, Matunggong, Pitas dan Kudat
 Pantai Barat Selatan merangkumi Daerah Kota Kinabalu, Penampang, Ranau, Papar dan Bongawan
 Kawasan Pedalaman merangkumi Daerah Tambunan, Keningau, Tenom, Beaufort, Kuala Penyu, Sipitang dan Nabawan

Jadual 2.9 Sabah: Status Operasi Mencegah Pembakaran Terbuka Bagi Tahun 2003

Bulan	Bilangan Kes Yang Dikesan Mengikut Jenis Kebakaran							Jumlah
	Ladang	Belukar	Hutan	Tapak Pembinaan	*Tapak Pelupusan	Industri	**Lain-lain	
Januari	0	0	0	0	0	0	4	4
Februari	10	21	2	1	1	5	12	52
Mac	9	5	1	0	0	2	17	34
April	15	4	0	0	0	0	2	21
Mei	15	0	0	0	1	6	0	22
Jun	27	24	6	0	0	3	9	69
Julai	8	0	0	0	0	1	5	14
Ogos	7	1	0	0	0	5	10	23
September	1	2	0	0	0	0	5	8
Oktober	1	0	0	0	0	1	3	5
November	18	0	9	1	0	1	11	40
Disember	1	0	0	0	0	0	2	3
Jumlah	112	57	18	2	2	24	80	295

Nota : * Tapak pelupusan sisa pepejal yang diwartakan (TPM), Tapak pelupusan sisa pepejal haram (TPH) dan tempat kumpul sisa pepejal (TKS)

** Aktiviti dikesualikan daripada perintah larangan pembakaran terbuka dan kebakaran/lokasi tidak dapat dikesan

Siasatan Aduan Pencemaran

Selain dari lawatan penguatkuasaan yang dirancang, Jabatan ini juga menjalankan lawatan siasatan aduan pencemaran yang memerlukan tindakan segera. Aduan pencemaran merupakan petunjuk penting yang boleh menggambarkan keberkesanan program penguatkuasaan di samping menunjukkan kesedaran masyarakat terhadap masalah alam sekitar. Pada tahun 2003 sebanyak 83 aduan awam mengenai pencemaran diterima, iaitu

menurun 5.7% berbanding tahun 2002 (88 aduan). Seperti yang ditunjukkan dalam **Jadual 2.11**, pencemaran udara menjadi isu utama, dan sebahagian besar daripadanya berpunca daripada pembakaran terbuka di kawasan perumahan dan Kilang Berasaskan Kayu. Pencemaran air pula mencatat 28.9% daripada keseluruhan aduan yang diterima sama seperti tahun 2002.

Jadual 2.10 Sabah : Punca dan Jenis Aduan Pencemaran Alam Sekitar Tahun 2003

Bil	Punca/Jenis Premis	Pencemaran							Jumlah
		Pembakaran Terbuka	Udara	Air	Bunyi Bising	Bau	Buangan Terjadual	Lain-Lain	
1	Kawasan Perumahan dan Komersial	15	2	3	0	2	1	2	25
2	Kawasan Perindustrian	2	10	4	3	4	2	2	27
3	Kilang Kelapa Sawit	0	1	4	0	0	0	0	5
4	Industri Berasaskan Kayu	1	4	0	0	0	0	0	5
5	Industri Penternakan	0	0	1	0	6	0	0	5
6	Sungai	0	0	12	0	0	0	2	14
7	Lain-Lain Punca	0	0	0	0	0	1	1	2
Jumlah		18	17	24	3	10	4	7	83

Jadual 2.11 Sabah : Bilangan Aduan Pencemaran Alam Sekitar Mengikut Daerah, Tahun 2003

Bil	Kawasan	Pencemaran							Jumlah
		Pembakaran Terbuka	Udara	Air	Bunyi Bising	Bau	Buangan Terjadual	Lain-Lain	
1	Pantai Barat Utara	1	3	6	0	3	0	1	14
2	Kota Kinabalu	7	9	6	1	1	3	1	28
3	Penampang	9	2	0	2	2	0	2	17
4	Kawasan Pantai Barat Selatan	1	0	2	0	1	0	0	4
5	Kawasan Pantai Timur	0	2	8	0	3	1	2	16
6	Kawasan Pendalaman	0	1	2	0	0	0	1	4
Jumlah		18	17	24	3	10	4	7	83

A black and white photograph of a field with a forested hill in the background. The field is in the foreground, and the forested hill is in the background. The text "PENILAIAN ALAM SEKITAR" is overlaid on the image in a bold, white, sans-serif font with a black outline.

PENILAIAN ALAM SEKITAR

PENILAIAN ALAM SEKITAR

Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah telah memainkan peranan bersama agensi kerajaan yang lain dalam memberi input khususnya mengenai aspek alam sekitar dalam perancangan pembangunan kepada pelbagai agensi kerajaan.

Jabatan ini mengambil pendekatan dengan menggabungkan faktor-faktor alam sekitar dan keperluan undang-undang seperti yang terdapat dalam Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974 dan Peraturan-Peraturan di bawahnya yang meliputi aktiviti Penilaian Laporan EIA bagi Aktiviti Yang Ditetapkan, Penilaian Awal Tapak (PAT) bagi penempatan projek dan pembangunan tanah, Kebenaran Bertulis (KB) bagi pembinaan premis perindustrian dan sistem pengolahan effluen, Kelulusan Bertulis alat Pembakaran Bahanapi (APB) dan Input Perancangan/Ulasan Pelan Pembangunan.

Penilaian Kesan Kepada Alam Sekitar (Laporan EIA)

Sepanjang tahun 2003, bagi Aktiviti Yang Ditetapkan sebanyak 4 laporan EIA telah diproses. Berdasarkan rekod Jabatan ini dari tahun 1990 hingga 2003, sebanyak 230

laporan kajian EIA telah dikemukakan untuk Aktiviti Yang Ditetapkan di Sabah dan Labuan. Walau bagaimanapun semenjak tahun 2001, semua laporan EIA di Wilayah Persekutuan Labuan diproses oleh Jabatan Alam Sekitar Wilayah Persekutuan Labuan. Setelah enakmen alam sekitar berkuatkuasa dibawah kerajaan negeri dan pindaan terhadap Akta Kualiti Alam Sekeliling 1974, penilaian dan kelulusan laporan kajian EIA bagi beberapa Aktiviti Yang Ditetapkan dibawah sumber-sumber semulajadi negeri kini terletak di bawah bidang kuasa kerajaan negeri.

Penguatkuasaan Post-EIA

Pada tahun 2003, sejumlah 30 lawatan penguatkuasaan telah dijalankan. Berdasarkan pemerhatian dan semakan semasa lawatan didapati status pematuhan keseluruhannya adalah di antara 75% hingga 98 %. Sebanyak 29 arahan bertulis telah dikeluarkan bagi memastikan aktiviti yang dijalankan tidak memberi kesan negatif terhadap alam sekitar, 1 kompaun telah ditawarkan dan 1 kes telah disyorkan untuk tindakan mahkamah seperti yang ditunjukkan dalam **Jadual 3.1**

Jadual 3.1 Sabah : Status Laporan Pematuhan EIA, Tahun 2003

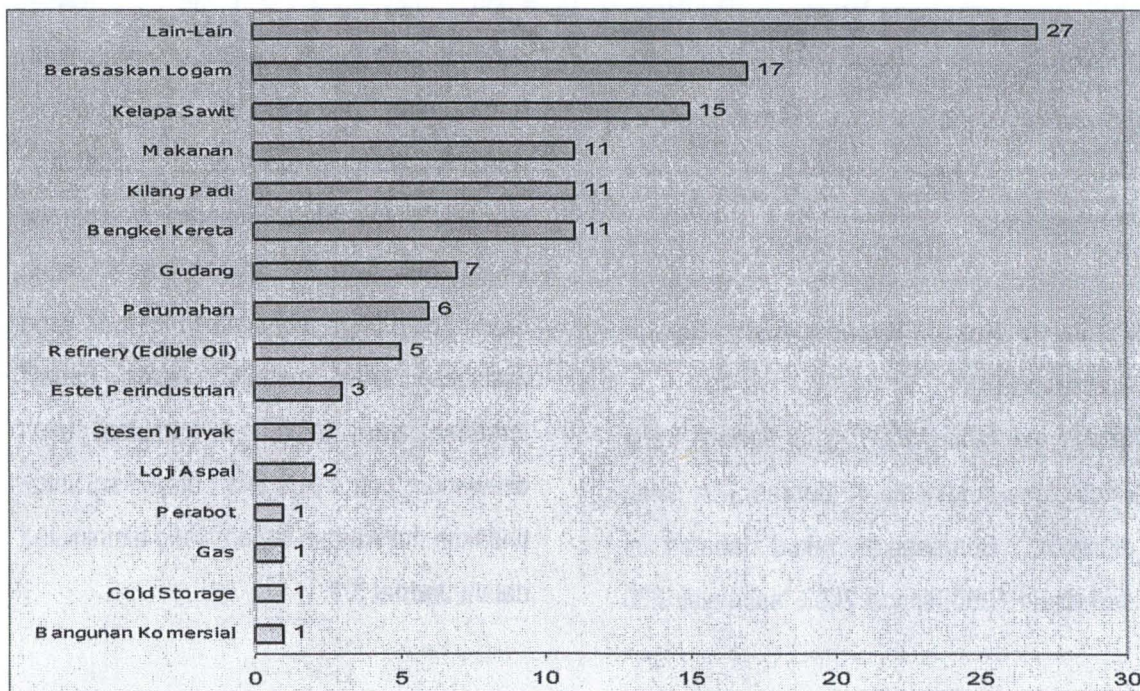
Bil	Perkara	Bilangan
1	Lawatan Post EIA / Penguatkuasaan	30
2	Projek Patuh	Pematuhan 75% - 95%
3	Arahan	29
4	Kompaun	1
5	SYOR Tindakan Mahkamah	1

Penilaian Awal Tapak (PAT)

Pada tahun 2003, Jabatan ini telah menerima dan memproses sebanyak 121 permohonan penilaian awal tapak (PAT) termasuk maklumat-maklumat tambahan. Bilangan permohonan PAT yang tertinggi

diterima dari daerah Sandakan/ Lahad Datu diikuti dengan Pantai Barat Selatan, Pantai Barat Utara, Tawau/ Kunak/ Semporna dan Pedalaman seperti yang ditunjukkan dalam **Rajah 3.2**

Rajah 3.1 : Permohonan Penilaian Awal Tapak Berdasarkan Jenis Industri Tahun 2003

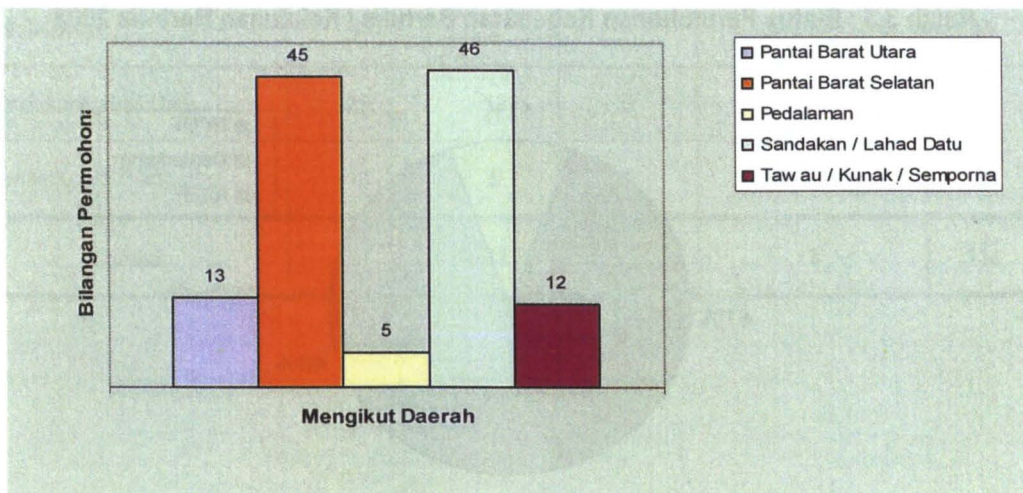

Bilangan permohonan mengikut jenis aktiviti yang tertinggi mengikut turutan ialah pembangunan berasaskan logam, kilang kelapa sawit mentah, kilang berasaskan makanan, kilang padi dan bengkel seperti yang ditunjukkan dalam **Rajah 3.1**. Permohonan kilang kelapa sawit (KKS) yang tertinggi diterima dari daerah Lahad Datu dan Tawau, Beluran dan Kinabatangan. Pembangunan KKS melibatkan pembinaan kilang-kilang yang baru bagi memproses buah kelapa sawit mentah. Permohonan kilang berasaskan perkayuan yang tertinggi diterima dari daerah Kota Kinabalu diikuti Sandakan dan Papar. Pembangunan kilang berasaskan perkayuan

melibatkan pembinaan kilang-kilang baru dan yang sedia ada. Aktiviti-aktiviti yang dijalankan adalah pengeluaran “down stream products” dan pemotongan kayu. Aktiviti-aktiviti perindustrian berasaskan kayu ini tertumpu di kawasan perindustrian di Sandakan, KKIP, Papar dan Keningau.

Permohonan kilang berasaskan plastik dan makanan tidak tertumpu di satu daerah seperti aktiviti KKS dan kilang berasaskan kayu. Permohonan kilang berasaskan makanan diterima dari daerah Kota Kinabalu, Papar, Kudat, Sandakan dan Tawau manakala aktiviti berasaskan plastik/PVC kebanyakannya diterima dari daerah Kota Kinabalu.

Rajah 3.2 : Permohonan Penilaian Awal Tapak Mengikut Daerah Tahun 2003

Kebenaran Bertulis (KB)

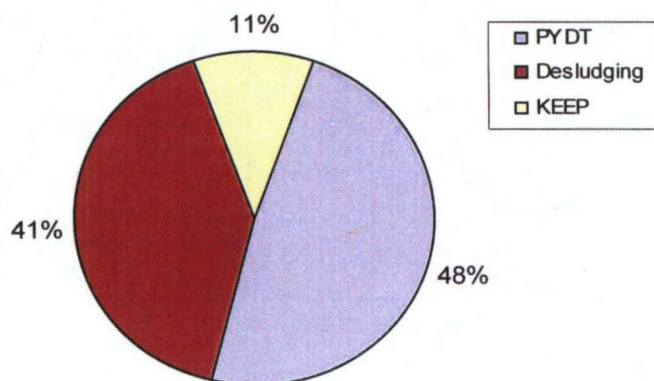
Sejumlah 64 kes permohonan Kebenaran Bertulis telah diterima dan diproses pada tahun 2003. Sebanyak 31 permohonan iaitu 48 % dari jumlah keseluruhan adalah di bawah Seksyen 19 Akta Kualiti Alam sekeliling sekeliling 1974. Ini termasuklah pembinaan Sistem Pengolahan Effluen baru atau pengubahsuaian dan ubah-syarat lesen

bagi premis yang ditetapkan. 7 permohonan iaitu 11% adalah di bawah Peraturan 4, Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Kumbahan Effluen-Effluen Perindustrian) 1979, dan 26 iaitu 41% permohonan adalah untuk mencuci kolam pengolahan effluen seperti yang ditunjukkan di **Jadual 3.2** dan **Rajah 3.3**

Jadual 3.2 : Status Permohonan Kebenaran Bertulis Mengikut Daerah Tahun 2003

Daerah	Jenis Permohonan			Jumlah
	Seksyen 19 AKAS 1974	Peraturan 4 PPKAS (KEEP) 1979	Mencuci Kolam Pengolahan	
Pantai Barat Utara	-	-	-	-
Pantai Barat Selatan	-	2	-	2
Pendalaman	4	-	-	4
Sandakan/Lahad Datu	22	3	20	45
Tawau/Kunak/Semporna	5	2	6	13
Jumlah	31	7	26	64

Rajah 3.3 : Status Permohonan Kebenaran Bertulis / Kelulusan Bertulis 2003

Alat Pembakaran Bahanapi (APB) dan Peralatan Kawalan

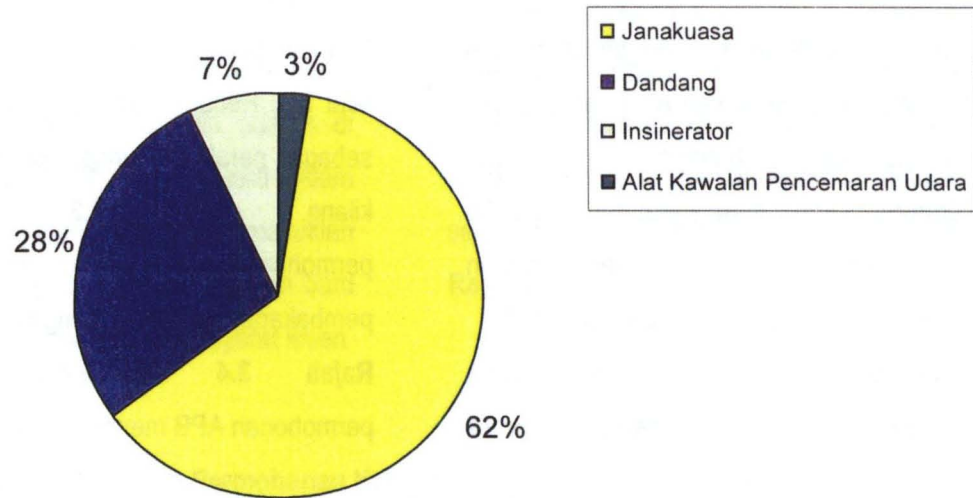
Jabatan ini telah memproses sebanyak 114 permohonan penempatan atau pemasangan alat pembakaran bahanapi di bawah Peraturan 8 dan 7 serta Peraturan 36 dan 38 dan Peraturan 40, Peraturan-Peraturan Kualiti Alam Sekeliling (Udara Bersih) 1978. Kebanyakan permohonan yang diproses melibatkan pemasangan janakuasa iaitu 71

permohonan iaitu 62%, diikuti dengan dandang 32 permohonan iaitu 28%, insinerator 8 permohonan iaitu 7% dan alat kawalan pencemaran udara 3 permohonan iaitu 3%. Kebanyakan janakuasa digunakan sebagai peralatan tunggu sedia di kilang-kilang. **Jadual 3.3** menunjukkan permohonan pemasangan peralatan alat pembakaran bahanapi mengikut daerah dan **Rajah 3.4** menunjukkan pecahan permohonan APB mengikut jenis.

Jadual 3.3 : Status Permohonan Alat Pembakaran Bahan Api Tahun 2003

Daerah	Jenis Alat Pembakaran bahan Api				Jumlah
	Janakuasa	Dandang	Insinerator	Alat Kawalan Udara	
Pantai Barat Utara	7	1	-	-	8
Pantai Barat Selatan	22	6	1	-	29
Pendalaman	7	7	-	1	15
Sandakan/Lahad Datu	25	13	3	2	43
Tawau/Kunak/Semporna	10	5	4	-	19
Jumlah	71	32	8	3	114

Rajah 3.4 : Status Permohonan Alat Pembakaran Bahan Api Tahun 2003

Nota: Pantai Barat Utara merangkumi Daerah Tuaran, Kota Belud, Kota Marudu, Kudat dan Pitas
Pantai Barat Selatan merangkumi kawasan Kota Kinabalu, Penampang, Papar, Kuala Penyu, Beaufort dan Sipitang
Pendalaman merangkumi Daerah Tambunan, Keningau, Nabawan dan Tenom
Sandakan/Lahad Datu merangkumi Daerah Beluran, Sandakan, Kinabatangan dan Lahad Datu Tawau/Kunak/Semporna merangkumi Daerah Kunak, Semporna dan Tawau

A black and white photograph of a field with a forested hill in the background. The field is in the foreground, and the forested hill is in the background. The text is overlaid on the image.

PENGAWASAN ALAM SEKITAR

Pengawasan Kualiti Air Daratan

Pada tahun 2003, bilangan pengawasan kualiti air daratan masih dikekalkan sebanyak 21 lembangan sungai utama. Program pengawasan telah dijalankan ke atas 74 buah stesen sungai untuk menentukan kualiti air menerusi pengawasan dan pengukuran beberapa parameter seperti pH, Oksigen Terlarut (DO), Keperluan Oksigen Biokimia (BOD), Keperluan Oksigen Kimia (COD), Ammoniakal Nitrogen (NH₃-N), Pepejal Terampai (SS) dan beberapa logam berat. **Jadual 4.1** menunjukkan senarai stesen pengawasan kualiti air daratan pada tahun 2003.

Pengawasan Kualiti Air Laut (Persisiran Pantai Dan Pulau)

Jabatan telah menjalankan pengawasan kualiti air laut ke atas 26 stesen pengawasan kualiti air laut seluruh Negeri Sabah. Secara umumnya, pengawasan kualiti air laut (persisiran pantai) melibatkan pengukuran "insitu", analisis kimia di dalam makmal dan analisis biologi bagi parameter-parameter tertentu. Pengukuran "insitu" dijalankan bagi parameter seperti suhu, kemasinan, konduktiviti, sementara kandungan minyak dan gris, oksigen terlarut, jumlah pepejal terampai, jumlah pepejal terlarut dan kandungan logam berat dianalisa di makmal. Analisa biologi dijalankan bagi menentukan *E.coli* yang menjadi petunjuk utama bagi pencemaran daripada kumbahan seperti najis manusia atau binatang.

Pada tahun 2003, sebanyak 74 contoh air laut telah dianalisa. **Jadual 4.2** menunjukkan stesen pengawasan kualiti air marin yang terdapat di Negeri Sabah.

Pengawasan Kualiti Air Bawah Tanah

Perlaksanaan Program Pengawasan Kualiti Air Bawah Tanah bagi tahun 2003 di Negeri Sabah melibatkan sebanyak 15 stesen telaga iaitu 10 stesen telaga di Pantai Barat, 3 stesen di Pantai Timur, 1 stesen di Pulau Manukan dan 1 stesen lagi di Pulau Labuan. **Jadual 4.3** menunjukkan lokasi kawasan stesen pengawasan kualiti air bawah tanah tersebut.

Pengawasan Kualiti Udara

Empat stesen pengawasan kualiti udara automatik beroperasi di Kota Kinabalu, Keningau, Sandakan dan Tawau. Indeks Pencemaran Udara (IPU) telah digunakan sebagai indikator untuk menggambarkan status kualiti udara. IPU dikira berdasarkan paras purata parameter bagi kumin-kumin pepejal (PM 10) bersaiz kurang daripada 10 mikron (10 μ), Sulfur Dioksida (SO₂), Nitrogen Dioksida (NO₂), Ozon (O₃) dan Karbon Monoksida (CO).

Disamping itu, terdapat 3 stesen pengawasan kualiti udara bagi mengukur habuk terampai (Total Suspended Particulate) yang menggunakan alat High Volume Sampler (HVS) dan salah satu daripadanya bagi mengukur habuk terampai bersaiz bawah 10 mikron (PM 10). Stesen ini masing-masing terletak di Sekolah Menengah Teknik Likas, Balai Polis Karamunsing dan SMK Putatan dalam daerah Kota Kinabalu. Ketiga-tiga stesen pengawasan udara ini dipasang secara 'online' menggunakan kabel telefon di mana data-data direkod dan dibaca terus di Ibu Pejabat JAS.

Jadual 4.1 Sabah: Senarai Stesen Pengawasan Air Daratan Tahun 2003

Bil	Lembangan Sungai	WKA	Sungai	Kod Stesen (ASMA)	Longitud	Latitud	Lokasi Persampelan	Kegunaan Air	Punca Pencemar
1	Mengalung	71	Lingkungan	71LG01	E 115° 37' 49"	N 05° 11' 58"	Weston Bridge	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian
2		71	Lakutan	71LK01	E 115° 34' 49"	N 05° 06' 27"	Mesapol Water Intake	Minuman (TPA JKR)	Kuari/Kilang Papan/Pertanian
3		71	Menggalong	71MG01	E 115° 32' 56"	N 04° 59' 46"	Jambatan Kampung Pantai	Minuman	Domestik/Kilang Kertas
4	Padas	72	Bunsit	72BS01	E 116° 10' 6"	N 05° 26' 15"	Ulu Bunsit	Minuman (TPA JKR)	Domestik
5		72	Liawan	72LW01	E 116° 09' 8"	N 05° 22' 24"	Ulu Keningau	Minuman (TPA JKR)	Pertanian
6		72	Padas	72PD01	E 115° 43' 27"	N 05° 21' 11"	Kampung Beringin	Domestik/Pertanian	Pertanian/Kilang Papan
7		72	Padas	72PD02	E 115° 44' 33"	N 05° 20' 44"	Bt. 58, Beaufort/ Ulu Keningau	Minuman (TPA JKR)	Pertanian/Kilang Papan
8		72	Padas	72PD03	E 115° 56' 14"	N 05° 06' 58"	Kauran	Domestik/Pertanian	Pertanian
9		72	Pangatan	72PG01	E 115° 57' 7"	N 05° 06' 58"	Pansawangan	Domestik/Pertanian	Pertanian
10		72	Tandulu	72TD01	E 116° 19' 39"	N 05° 42' 13"	Ulu Tandulu	Minuman (TPA JKR)	P'kelahan/Pertanian/Domestik
11	Membakut	73	Membakut	73MB01	E 15° 48' 22"	N 05° 28' 19"	Limatok JPS	Minuman (TPA JKR)	Kilang Papan
12	Papar	75	Papar	75PP01	E 115° 57' 1"	N 05° 42' 48"	Kampung Limbahau	Minuman (TPA JKR)	Pertanian/T.Khinzir/K.Papan
13		75	Papar	75PP02	E 115° 59' 15"	N 05° 41' 39"	Kampung Kambizan	Minuman (TPA JKR)	Ternakan Khinzir
14	Putatan /	76	Inanam	76IN01	E 116° 07' 4"	N 06° 01' 10"	Sabah Medical Centre	Industri/Domestik	Industri/Domestik
15	Moyog	76	Inanam	76IN02	E 116° 08' 18"	N 05° 59' 44"	Inanam Bridge	Domestik	Kawasan Perindustrian
16		76	Inanam	76IN03	E 116° 11' 57"	N 05° 58' 34"	Kampung Kobuni	Domestik	Domestik/T.Khinzir
17		76	Likas	76LS01	E 116° 07' 19"	N 05° 59' 4"	Kelombong Industrial Estate	Domestik	Kawasan Perindustrian
18		76	Menggatal	76ML01	E 116° 09' 33"	N 06° 01' 35"	Menggatal Bridge	Domestik/Pertanian	Domestik/Penternakan
19		76	Menggatal	76ML02	E 116° 10' 18"	N 06° 01' 27"	Kampung Mansiang	Domestik	Domestik/Penternakan
20		76	Moyog	76MY01	E 116° 04' 51"	N 05° 54' 1"	Kg. Mahandai	Domestik	Domestik/Penternakan
21		76	Moyog	76MY02	E 116° 06' 44"	N 05° 54' 50"	Kg. Kasigui	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian/Kuari
22		76	Moyog	76MY03	E 116° 10' 57"	N 05° 54' 13"	Kg. Babagon	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian
23		76	Telipok	76TP01	E 116° 11' 56"	N 06° 05' 26"	Telipok Bridge	Domestik/Pertanian	Domestik/Penternakan
24		76	Telipok	76TP02	E 116° 12' 39"	N 06° 04' 53"	Kampung Timbok	Domestik	Domestik/Penternakan
25	Damit /	77	Damit	77DM01	E 116° 13' 29"	N 06° 11' 12"	Janbatan Hj. Dolhan	Domestik/Pertanian	Kilang Getah
26	Tuaran	77	Damit	77DM02	E 116° 14' 57"	N 06° 10' 32"	Kampung Kiwasai	Domestik	Kilang Getah

27		77	Song Sangai	77SS01	E 116° 14' 41"	N 06° 08' 53"	Kampung Telibong	Minuman (TPA JKR)	Penternakan
28		77	Tuaran	77TR01	E 116° 14' 3"	N 06° 08' 43"	Kaulan	Minuman	Penternakan
29		77	Tuaran	77TR02	E 116° 16' 0"	N 06° 08' 3"	Tamparuli	Minuman (TPA JKR)	Penternakan
30		77	Tuaran	77TR03	E 116° 17' 9"	N 06° 05' 14"	Kampung Melanggang, Kiulu	Minuman	Penternakan
31	Kedamaian	78	Tenghilan	78TH01	E 116° 20' 9"	N 06° 15' 25"	Kampung Tenghilan	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian
32		78	Tempasuk	78TS01	E 116° 26' 14"	N 06° 21' 26"	Kota Belud Bridge	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pembalakan
33		78	Tempasuk	78TS02	E 116° 26' 1"	N 06° 19' 21"	Lrg. Piasau, Kota Belud	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian
34	Bingkongan	79	Bandau	79BD01	E 116° 45' 35"	N 06° 28' 23"	Kampung Gohsen	Minuman (TPA JKR)	Domestik/Pertanian
35		79	Menggaris	79MS01	E 116° 42' 56"	N 06° 34' 29"	Langkon	Domestik	Kilang Sawit Langkon/Pertanian
36		79	Tandek	79TK01	E 116° 50' 46"	N 06° 31' 51"	Tandek	Domestik	Domestik/Pertanian
37	Bengkoka	80	Bengkoka	80BA01	E 117° 30' 29"	N 06° 43' 29"	Pitas Ferry Point	Domestik	Domestik
38	Sugut	83	Bongkud	83BK01	E 116° 45' 30"	N 06° 01' 9"	Kg. Bongkud, Ranau	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
39		83	Lohan	83LH01	E 116° 44' 49"	N 06° 0' 5"	Kg. Lohan, Ranau	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
40		83	Lohan	83LH02	E 116° 41' 49"	N 05° 59' 50"	Spilway, Mamut Copper Mine	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
41		83	Merali	83ML01	E 116° 47' 49"	N 06° 03' 11"	Kampung Langsung	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
42		83	Sugut	83SG01	E 116° 52' 34"	N 06° 07' 31"	Kampung Merungin	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
43		83	Sugut	83SG02	E 116° 42' 13"	N 06° 02' 49"	Poring Hot Spring	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut

44	Labok	84	Kinipir	84KP01	E 116° 38' 22"	N 05° 54' 22"	Kundasang, Ranau	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
45		84	Kinipir	84KP02	E 116° 43' 43"	N 05° 59' 50"	Gana-gana	Domestik	Bekas Lombong Tembaga Mamut
46		84	Liwagu	84LA01	E 116° 61' 36"	N 05° 42' 55"	Tampias	Minuman	Bekas Lombong Tembaga Mamut
47		84	Liwagu	84LA02	E 116° 40' 16"	N 05° 57' 25"	Kg. Kimuluhing W. Intake	Minuman	Bekas Lombong Tembaga Mamut
48		84	Maliau	84MU01	E 117° 08' 7"	N 05° 37' 28"	Telupid	Domestik	Pembalakan
49		84	Sualog	84SO01	E 117° 20' 9"	N 05° 49' 50"	Kampung Sualog, Sandakan	Domestik	KKS Terusan/Lombong Emas
50		84	Sapi	84SP01	E 117° 22' 57"	N 05° 44' 37"	Kampung Sapi, Sandakan	Domestik	Kilang Sawit Sapi
51		84	Sapi	84SP02	E 117° 22' 34"	N 05° 43' 41"	Ladang Sawit Sapi, Sandakan	Domestik	Perladangan Sawit
52	Mounad	85	Mounad	85MD01	E 117° 32' 46"	N 05° 41' 33"	Kampung Mounad III	Minuman (TPA JKR)	KKS Desa Talisai

53	Kinaba-	86	Kinabatangan	86KB01	E 117° 57' 11"	N 05° 24' 26"	Batu Putih	Domestik	KKS Batu Putih
54	Tangan	86	Kinabatangan	86KB02	E 117° 50' 3"	N 05° 29' 18"	Bukit Garam	Domestik	Pembalakan
55		86	Koyah	86KY01	E 118° 02' 9"	N 05° 16' 19"	Jalan Lahad Datu-Sandakan	Domestik	KKS Tenegang, KKS Melewar
56		86	Tenegang Besar	86TB01	E 118 ° 16' 53"	N 05 ° 30' 25"	Kampung Sukau, Kinabatangan	Domestik	KKS Morisem B
57	Segama	87	Segama	87SM01	E 118° 13' 29"	N 05° 06' 5"	Bukit Belacan	Domestik	Domestik/KKS Sandau
58	Silabukan	88	Silabukan	88SK01	E 118 ° 31' 54"	N 04 ° 59' 47"	Kampung Seberang Bridge	Domestik	Domestik/Perladangan Sawit
59		88	Silabukan	88SK02	E 118 ° 32' 42"	N 05 ° 0' 14"	Silabukan Palm Oil Mill	Domestik	Domestik/Perladangan Sawit
60	Tingkayu	89	Tingkayu	89TK01	E 118 ° 07' 7"	N 04 ° 44' 59"	Jambatan Lahad Datu/ Kunak	Domestik	Kilang Sawit
61	Kalumpang	90	Intan	90IT01	E 118 ° 28' 3"	N 04 ° 25' 22"	Semporna Water Intake	Minuman (TPA JKR)	Perladangan
62		90	Kalumpang	90KP01	E 118° 14' 56"	N 04° 27' 4"	Jalan Tawau/ Semporna	Domestik	Kilang Sawit KL-Kepong
63		90	Kalumpang	90KP02	E 118° 11' 16"	N 04 ° 35' 8"	Jalan Tawau/ Kunak	Domestik	Kilang Sawit Mostyn
64		90	Pang Burong 2	90PB01	E 118 ° 13' 14"	N 04 ° 26' 57"	Jalan Tawau/ Semporna	Domestik	Kilang Sawit KL-Kepong
65		90	Pang Burong	90PB02	E 118 ° 12' 28"	N 04 ° 26' 40"	Ladang KI-Kepong	Domestik	Perladangan
66	Tawau /	91	Apas	91AP01	E 118° 03' 32"	N 04 ° 16' 48"	Bt. 14. Jalan Apas	Domestik	Penternakan/Perbandaran
67	Apas	91	Tawau	91TW01	E 117° 53' 44"	N 04 ° 15' 20"	Ambar Park Tawau	Minuman (TPA JKR)	Domestik
68		91	Tawau	91TW02	E 117° 53' 1"	N 04 ° 16' 44"	Jambatan Putih	Domestik	Perbandaran
69		91	Tawau	91TW03	E 117 ° 53' 5"	N 04 ° 18' 20"	Church, Kg. Cinta Mata	Minuman (TPA JKR)	Domestik
70		91	Balung	91BL01	E 118° 06' 39"	N 04 ° 22' 22"	Balung Estate	Domestik	Kilang Sawit Apas Balung
71	Umas-Umas	93	Umas-Umas	93UU01	E 117 ° 42' 17"	N 04 ° 31' 7"	Kampung Umas-umas	TPA Felda	Kilang Sawit Umas-Umas
72	Brantian	94	Brantian	94BT01	E 117° 34' 25"	N 04 ° 31' 14"	Brantian	TPA Felda	Kilang Sawit Brantian
73	Kalabakan	95	Kalabakan	95KK01	E 117° 30' 54"	N 04 ° 22' 9"	Kalabakan Bridge	Domestik	Pembalakan
74		95	Kalabakan	95KK02	E 117° 29' 35"	N 04 ° 23' 53"	Felda Palm Oil Mill, Kalabakan	Domestik	Kilang Sawit Felda Kalabakan

Jadual 4.2 Sabah: Stesen Pengawasan Marin Tahun 2003

Bil.	Kawasan	Nama Stesen	No. Stesen	Garis		Guna Air	Punca Pencemaran	Tahun Tubuh
				Latitud	Longitud			
1	PANTAI BARAT	PANTAI TELUK BRUNEI 1	5053901	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
2		PANTAI TELUK BRUNEI 2	5053902	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
3		PANTAI TELUK BRUNEI 3	5053903	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
4		PANTAI TELUK BRUNEI 4	5053904	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
5		PANTAI TELUK BRUNEI 5	5053905	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
6		PANTAI TELUK BRUNEI 6	5053906	N 05° 09' 55"	E 115° 32' 53"	Industri	K. Kertas	1986
7		MUARA SG.KUALA PENYU	5453901	N 05° 34' 13"	E 115° 35' 55"	Industri	Pelabuhan	1995
8		BORNEO GOLF SEAWATER, BONGAWAN	5355901	N 05° 33' 00"	E 115° 47' 01"	Rekreasi	-	1995
9		PANTAI MANIS, PAPAR	5555901	N 05° 45' 15"	E 115° 52' 04"	Rekreasi	-	1985
10		PANTAI MELINSUNG, PARAR	5565902	N 05° 50' 18"	E 115° 50' 45"	Rekreasi	-	1994
11		PANTAI TG. ARU (REST LIDO)	5656901	N 05° 55' 01"	E 115° 59' 03"	Rekreasi	-	1986
12		PANTAI TG. ARU (REST SKATING)	5656902	N 05° 55' 01"	E 115° 59' 03"	Rekreasi	-	1986
13		PANTAI TG.ARU (No. 3)	5656903	N 05° 55' 01"	E 115° 59' 03"	Rekreasi	-	1986
14		PANTAI LOK KAWI	5560904	N 05° 55' 00"	E 116° 02' 00"	Rekreasi	-	1986
15		KUALA SG.MENGGATAL/INANAM	5050905	N 05° 01' 05"	E 115° 07' 07"	Industri	-	1993
16		PANTAI DALIT, TUARAN	6161901	N 06° 11' 25"	E 116° 09' 45"	Rekreasi	-	1985
17		PANTAI MANGROVE PARADISE, TUARAN	6161902	N 06° 15' 02"	E 116° 13' 50"	Rekreasi	-	1995
18		PANTAI SABANDAR RESORT, TUARAN	6161903	N 06° 15' 02"	E 116° 13' 50"	Rekreasi	-	1995
19		PANTAI BAK-BAK, KUDAT	6665901	N 06° 56' 44"	E 116° 50' 23"	Rekreasi	-	1986
20		PANTAI PASIR PUTIH, SANDAKAN	5580901	N 05° 49' 26"	E 118° 04' 58"	Rekreasi	-	1995

21	SANDAKAN	KASTAM LAMA SANDAKAN (PANTAI TLDM)	5580902	N 05° 50' 00"	E 118° 08' 01"	Industri	Pelabuhan	1995
22		PANTAI BATU SAPI, SANDAKAN	5580903	N 05° 47' 42"	E 118° 02' 22"	Industri	K. Kertas	1995
23	LAHAD DATU	PANTAI ULU TUNGKU, LAHAD DATU	5085901	N 05° 01' 09"	E 118° 53' 22"	Rekreasi	-	1997
24		PANTAI SARINA, KUNAK	4481901	N 04° 39' 41"	E 118° 17' 01"	Rekreasi	-	1995
25		PANTAI SILAM, LAHAD DATU	4681902	N 04° 58' 08"	E 118° 14' 46"	Rekreasi	-	1995
26	TAWAU	PANTAI TINAGAT, TAWAU	4473901	N 04° 13' 22"	E 118° 59' 04"	Rekreasi	-	1993

Jadual 4.3 Lokasi Stesen Pengawasan Kualiti Air Bawah Tanah

Daerah	Kawasan	Bil. Telaga
Penampang	Integrated Agriculture Training Center Jabatan Pertanian Sabah Kg. Ketiau	7
Kudat	Kg. Tajau Laut	1
Beaufort	Limbawang Agriculture station	1
Inanam	Sekolah Kebangsaan Inanam Laut	1
Sandakan	Sandakan Golf Club	2
Tawau	Yong's Farm, Stesen Hidro Bombalai Bukit Tawau	1
K. Kinabalu	Pulau Manukan	1
Labuan	Asian Supply Base	1

A black and white photograph of a field with a forested hill in the background. The field is filled with tall, thin stalks, possibly rice or wheat, and the hill in the background is covered in dense trees. The text is overlaid on the center of the image.

**PENDIDIKAN
ALAM SEKITAR**

PENDIDIKAN ALAM SEKITAR

Tujuan Aktiviti

Pendidikan dan penyebaran maklumat alam sekitar merupakan salah satu aktiviti penting dalam strategi pengurusan alam sekitar. Jabatan Alam Sekitar Sabah telah melaksanakan program tersebut dengan tujuan untuk memaklumkan masyarakat umum termasuk agensi kerajaan dan swasta mengenai isu alam sekitar dalam konteks meningkatkan kesedaran umum dalam penjagaan alam sekitar secara kolektif.

Pelaksanaan aktiviti termasuk juga pengedaran risalah dan brosur seperti larangan pembakaran terbuka, hentikan pelupusan buangan toksik, hentikan pencemaran air, kawalan pencemaran bunyi, kaedah pelupusan bateri terpakai telefon bimbit, selamatkan lapisan ozon kita, kawalan pelepasan enjin diesel dan Sekolah Rakan Alam Sekitar (SERASI).

Ceramah Alam Sekitar

Sepanjang Tahun 2003, ceramah dan taklimat alam sekitar lebih banyak disasarkan kepada pelajar-pelajar sekolah. Sebanyak 5 ceramah dan 4 taklimat alam sekitar merangkumi pelbagai topik meliputi isu-isu pengurusan alam sekitar telah disampaikan.

Pameran Alam Sekitar

Jabatan ini telah mengambil bahagian dalam 8 pameran iaitu:

- (i) Sempena Sambutan Hari Bandaraya Kota Kinabalu
- (ii) SMK Kinarut, Papar sempena Karnival Sekolah
- (iii) Sempena sambutan Pesta Sawit Sabah, Sandakan
- (iv) Kempen Perangi Sampah oleh Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
- (v) Sambutan Hari Bumi di Kota Kinabalu City Bird Sanctuary
- (vi) Sambutan Minggu Alam Sekitar Malaysia (MASM) di ruang legar Perpustakaan Kota Kinabalu
- (vii) Majlis Perasmian Program 'Sifar Sampah' oleh Dewan Bandaraya Kota Kinabalu
- (viii) Pameran Petronas HSE Forum 2003

Kem Kesedaran Alam Sekitar (KeKAS)

Jabatan ini berjaya menganjurkan KeKAS 2003 untuk guru-guru di Kawasan Pantai Barat Selatan dengan kerjasama dari Jabatan Pendidikan Sabah. KeKAS Guru telah diadakan di Kota Kinabalu City Bird Sanctuary dimana penceramah adalah Pegawai-pegawai dari WWF-Malaysia (Borneo Programme), Jabatan Pengairan

dan Saliran, Dewan Bandaraya Kota Kinabalu, Universiti Malaysia Sabah dan Jabatan Alam Sekitar sendiri.

Lima (5) KekAS untuk pelajar sekolah adalah dari:

- (i) SMK Jambatan Putih, Tawau
- (ii) SMK Pulau Gaya, Kota Kinabalu
- (iii) SMK Majakir, Papar
- (iv) SMK Kinarut, Papar
- (v) SMK(A) Tun Datu Mustafa, Papar

Sambutan Minggu Alam Sekitar Malaysia (MASM) 2003

Aktiviti-aktiviti yang dijalankan sempena MASM 2003 adalah anjuran bersama antara Jabatan Perlindungan Alam Sekitar dan Jawatankuasa Tindakan Alam Sekitar Sabah (Rujuk Jadual 5.1)

Antara aktiviti-aktiviti yang dijalankan adalah:

- (i) Kuiz Radio
 - Diadakan dalam tujuh (7) bahasa iaitu Bahasa Melayu, Bahasa Inggeris, Kadazan, Bajau, Murut dan Mandarin
 - Berlangsung selama 4 minggu dalam bulan Oktober dan November. Teks yang disediakan adalah merangkumi topik berkenaan isu-isu alam sekitar

(ii) Aktiviti Alam Sekitar Bersama Kanak-kanak

- Diadakan pada hujung minggu untuk kanak-kanak sekolah rendah di sekitar Kota Kinabalu
- Program ini telah diadakan sebanyak 4 sesi dan penyertaan adalah seramai lebih kurang 50 kanak-kanak pada setiap sesi
- Program ini merupakan anjuran Jabatan Alam Sekitar dan mendapat kerjasama yang sangat menggalakkan dari Perpustakaan Negeri Sabah, Jabatan Perlindungan Alam Sekitar dan Jawatankuasa Tindakan Alam Sekitar Sabah (EAC), Dewan Bandaraya Kota Kinabalu dan Kota Kinabalu City Bird Sanctuary.

(iii) Sekolah Rakan Alam Sekitar (SERASI)

“Melentur Buluh Biarlah dari Rebungnya.” Program ini bertujuan untuk meningkatkan kesedaran terhadap kepentingan alam sekitar, memupuk sikap positif dan cintakan alam sekitar serta membentuk persekitaran sekolah yang mesra alam demi melahirkan warga masyarakat masa hadapan yang prihatin terhadap alam sekitar.

Anugerah Sekolah Rakan Alam Sekitar (SERASI) adalah merupakan satu bentuk pengiktirafan yang diberikan kepada sekolah bagi menghargai usaha murni yang telah dilaksanakan kearah menanam sikap menghargai alam sekitar dikalangan pelajarinya dan masyarakat setempat amnya.

- Program SERASI merupakan anjuran bersama Jabatan Alam Sekitar, Jabatan Perlindungan Alam Sekitar, Jabatan Pendidikan Sabah, Jawatankuasa Tindakan Alam Sekitar Sabah (EAC), Kota Kinabalu City Bird Sanctuary dan Shell Malaysia. Ketiga-tiga pihak yang terdiri dari agensi kerajaan, swasta dan NGO telah berganding bahu dalam melaksanakan program SERASI ini.

Dialog

Pada 17 Oktober 2003, Jabatan Alam Sekitar telah mengadakan dialog dengan pekilang-pekilang Kelapa Sawit di negeri ini. Sesi dialog telah diadakan di Hotel Tang Dynasty, Kota Kinabalu.

Tujuan dialog diadakan adalah untuk meningkatkan kerjasama agensi kerajaan dengan pengusaha-pengusaha kilang kelapa

sawit dalam usaha mengawal pencemaran ke alam sekitar. Disamping itu juga sesi dialog turut membincangkan mengenai jenis panduan dan kehendak Peraturan Alam Sekitar bagi industri sawit serta prestasi pematuhan secara keseluruhan kilang kelapa sawit di Negeri Sabah.

Kempen Kitar Semula Bateri Terpakai Telefon Bimbit

Kempen ini telah diadakan secara kerjasama dengan DBKK pada 10 Mei 2003. Sumbangan bateri terpakai yang diperolehi dari pengguna telefon bimbit di sekitar Kota Kinabalu adalah amat menggalakkan. Orang ramai telah diberi penerangan mengenai bahaya dan kesan pencemaran yang berlaku akibat dari pelupusan bateri terpakai yang tidak terkawal. Kempen ini juga mendapat sambutan dari ahli-ahli EAC dimana secara sukarela telah mengadakan "Awareness Walk" di sekitar Bandaraya Kota Kinabalu bagi membantu Jabatan Alam Sekitar memberikan penerangan kepada pemilik-pemilik kedai telefon bimbit mengenai kesan pencemaran dan cara-cara melupuskan bateri terpakai. Kempen ini juga telah dijalankan di bandar Tawau.

Jadual 5.1 Aktiviti Sempena Minggu Alam Sekitar Malaysia (MASM) 2003

Bil.	Nama Program	Tarikh	Tempat	Penganjur
1.	Program Sekolah Rakan Alam Sekitar (SERASI)	Sepanjang tahun	Kota Kinabalu	Anjuran Bersama JAS, JPAS, EAC dan Jab. Pendidikan Sabah
2.	Majlis Dialog Bersama Pengusaha Kilang Kelapa Sawit	17/10/2003	Hotel Tang Dynasty	JAS
3.	Kuiz Alam Sekitar di Radio Malaysia Sabah	Okt & Nov (5 minggu)	RTM Kota Kinabalu	Anjuran Bersama JAS, EAC & RTM
4.	Pameran Alam Sekitar	21/10/2003 hingga 2/11/2003	Perpustakaan Negeri Sabah Daerah Kota Kinabalu	Anjuran Bersama Perpustakaan Negeri Sabah & JAS
5.	Seminar Pencegahan Pencemaran Sungai Sembulan	Disember 2003	Karamuning, Kota Kinabalu	Anjuran Bersama EAC & JAS
6.	Dialog Kesedaran Awam Sungai Seguntor	23/09/2003	Majlis Perbandaran Sandakan	Anjuran Bersama EAC & JAS
7.	Kem Kesedaran Alam Sekitar Untuk Guru-guru	27/09/2003 hingga 28/09/2003	Kota Kinabalu City Bird Sanctuary	Anjuran Bersama JAS, Jabatan Pendidikan Sabah & WWF Malaysia
8.	Kempen Kebersihan Lagun Likas	19/09/2003	Lagun Likas, Kota Kinabalu	Anjuran Bersama DBKK & JAS
9.	Kempen Mesra Sungai Tawau	25/10/2003	Persisiran Sungai Tawau	Anjuran Bersama JAS, BEBIKA & Persatuan Pencinta Alam Tawau
10.	Aktiviti Alam Sekitar Bersama Kanak-Kanak	Oktober & November (4 minggu)	Perpustakaan Negeri Sabah Daerah Kota Kinabalu	Anjuran Bersama Perpustakaan Negeri Sabah & JAS

A black and white photograph of a field with a forested hill in the background. The text is overlaid on the image.

**UNIT
TEKNOLOGI
MAKLUMAT**

Unit Teknologi Maklumat ICT

Unit ICT Jabatan Alam Sekitar Negeri Sabah baru sahaja diisi pada tahun 2002 dimana setakat ini hanya mempunyai kakitangan sebanyak 3 orang sahaja.

Fungsi

Fungsi Unit ini adalah untuk memberi sokongan teknikal yang berkaitan dengan ICT serta memberi latihan dan tunjukajar kepada pengguna didalam menggunakan peralatan ataupun sistem aplikasi yang diwujudkan. Jabatan Alam Sekitar mempunyai beberapa sistem aplikasi yang telah diwujudkan iaitu:

- E-KAS I, II dan III dimana sistem tersebut digunakan untuk memasukkan data secara remote dari setiap negeri dan disimpan didalam database EKAS di ibu pejabat.
- Portal Homepage yang berfungsi untuk sebaran maklumat kepada umum.
- IILMU sebagai database perpustakaan dan sebagai rujukan maklumat yang berkaitan dengan perpustakaan. Sistem ini masih belum diimplementasikan kepada JAS Negeri.
- Email Jabatan:
www.sabah@jas.sains.my

Selain daripada itu Unit ICT juga bertanggungjawab didalam memastikan keselamatan data serta perkakasan.

Program Unit ICT 2003

Unit ICT telah menambah rangkaian (LAN) untuk menampung keperluan kakitangan yang semakin bertambah. Pada tahun 2003 pejabat telah menerima sebanyak tujuh (7) buah pertambahan komputer dan sekarang pejabat mempunyai 34 komputer dan 18 printer yang setiap satunya dihubungkan melalui rangkaian JASNET. Selain itu Unit ICT senantiasa menyelenggara dan memantau setiap komputer dan memastikan setiap PC berada ditahap yang baik dan boleh mencapai rangkaian ataupun sistem aplikasi dengan baik.

Sehubungan dengan itu juga Portal Homepage jabatan telah dilancarkan dan sentiasa dikemaskini untuk maklumat umum. Alamat laman Web tersebut adalah

: www.jas.sains.my atau layari laman web www.e-kas.gov.my dan klik pada teks portal homepage. Namun begitu laman web ini masih di dalam mengemaskini maklumat yang terkandung di dalamnya.

JABATAN ALAM SEKITAR NEGERI SABAH
KEMENTERIAN SUMBER ASLI DAN ALAM SEKITAR
TINGKAT 5, MENARA MAA
NO.29, LORONG API-API 1
88000 KOTA KINABALU, SABAH